

SANT OLEGUER I L'APLICACIÓ DE LA REFORMA GREGORIANA

JOSEP M. MARTÍ BONET

INTRODUCCIÓ

Sé molt bé que al Dr. Àngel Fàbrega li plaurà que, amb motiu de la miscel·lània en honor seu, es tracti de la figura entranyable del nostre comú antecessor en el canonicat: Sant Oleguer. Quan aquest sant ja era bisbe de Barcelona i arquebisbe de Tarragona pogué aplicar a casa nostra la reforma gregoriana amb valentia i gran encert. Però no fou sols Catalunya la beneficiada de tan important iniciativa i impuls, sinó tota l'església llatina; car el nostre sant —el bisbe més important de l'edat medieval de Barcelona— tingué una influència definitiva que l'Esposa de Jesucrist recuperés la formosor i la llibertat tan necessàries per a l'evangelització dels pobles de la jove Europa. Oleguer —amb gran saviesa i exemplaritat— intervingué en la majoria de concilis que es celebraren en aquest període; ell fou, com sant Bernat, l'assessor de papes, reis, comtes, bisbes, canonges... i de tot aquell qui volia rebre el missatge de reforma i vida apostòlica que predicava i practicava el gran bisbe de Barcelona. Els quatre anys (1123-1126) de la vida de sant Oleguer que van des del Concili del Laterà I fins al sínode celebrat a Roma el mes de juliol de 1126 palesen unes fites històriques que cal remarcar i valorar entusiàsticament.

Ja està llest un estudi sobre la biografia i documentació de sant Oleguer, amb la col·laboració d'Anna Rich i Joan Bellés, que durant aquests darrers anys hem realitzat i que esperem publicar dins les

activitats dels 700 anys de la Catedral gòtica; tanmateix ara em plau oferir al Dr. Àngel Fàbrega un dels capítols més importants de la vida de Sant Oleguer referent a l'aplicació de la reforma gregoriana. L'esmentat capítol l'hem adaptat a les normes de la dita miscel·lània, transcrivint, però, sols els documents que creiem de més interès. Dels altres documents, en canvi, sols en donem un breu resum en el *regesta*.

EL PERÍODE MÉS ESPLENDORÓS DE LA VIDA DE SANT OLEGUER

Del període que va del concili Laterà I fins al romà d'Honorí II (abril de 1123 - juliol de 1126) hem trobat 19 documents referents a sant Oleguer.¹ Una munió tan gran de pergamins i còpies —quasi contemporànies al sant— ens permet apropar-nos molt a la tasca pastoral d'aquest home que com més s'estudia mes interessant apareix. Hem repetit sovint que el nostre Oleguer fou un gran reformador en el sentit que té aquesta paraula en el període de la denominada Reforma gregoriana: volia la llibertat en el nomenament de tots els càrrecs eclesiàstics, començant pels bisbes. L'esmentada reforma exigia també que els béns de l'Església retornessin al govern i a la gestió eclesials; així podrien complir un dels objectius primordials de la mateixa església: l'atenció i ajut als pobres. L'aplicació, doncs, de la Reforma gregoriana fou impulsada per Oleguer en el concili de bisbes i magnats

1. - 4 documents de l'any 1123 (del setembre al desembre): doc 2 : consagració de l'església de l'Ametlla; doc. 3: consagració de l'església monàstica de Serrateix, Urgell; doc. 4: consagració de Sta. Maria de Guissona; i doc. 5: construcció d'una torre a Font-rubí del Penedès.

- 2 documents de l'any 1124 del mes de juliol, ambdós: doc 6: concòrdia en l'església de Sta. Maria del Mar de Barcelona; doc. 7: Oleguer actua de testimoni en l'atorgació d'unes possessions dins els murs de la ciutat de Barcelona.

- 6 documents de l'any 1125: doc. 8: sosteniment d'una llantia a Sta. Eulàlia de la catedral; doc. 9: construcció d'una torre defensiva a Santa Eulàlia de Provençana; docs. 10 i 11: restitució dels delmes i primícies a Sant Joan de Sanata i a Collsabadell; doc. 12: establiment de dues parts del delme de Collsabadell; i doc. 13: consulta del bisbe de Vic a sant Oleguer.

- 7 documents de l'any 1126: doc. 14: concili mixt a Barcelona; doc. 15: concessió a la canònica de Barcelona d'unes propietats d'Oleguer dins els murs de la ciutat; doc. 16: donació a Terrassa, Oleguer com a testimoni; doc. 17: donació a favor de l'altar del Sant Sepulcre; docs. 18 i 19: donació i establiment d'un molí a Mollet; doc. 20: concili de Roma del 21 de juliol de 1126.

de Catalunya, celebrat a Barcelona el 10 de març de 1126,² constituint el vèrtex de la gran activitat pastoral del sant en aquest període de 4 anys. Oleguer se sentia responsable —com el que més dels reformadors— de les seves esglésies: Barcelona i Tarragona; tant és així que intentà en aquest període: consagrar temples;³ restituir els delmes i primícies de les esglésies parroquials;⁴ ajudar els bisbes de la restaurada província metropolitana: el de Vic;⁵ el de Girona;⁶ el d'Urgell...;⁷ defensar els límits de les diòcesis de les ràtzies dels sarraïns;⁸ ajudar els programes i les obres d'utilitat pública.⁹ Hi ha també en aquests documents interessants notícies topogràfiques de Barcelona, de Terrassa,¹⁰ l'Ametlla, Font-rubí, Sta. Eulàlia de Provençana, Sanata, Collsabadell, Mollet...¹¹ No hi manquen tampoc, notables referències a la devoció a Santa Eulàlia¹² i al Sant sepulcre de la catedral, possiblement, instituí després del viatge a Jerusalem de sant Oleguer —l'any 1122—¹³ l'altar del Sant Sepulcre del Senyor en la Seu de Barcelona. Per últim, remarcuem que Oleguer es comença a despendre de les seves propietats particulars que li venien possiblement dels seus pares (Oleguer i Guilla).¹⁴

Per tot el que hem apuntat òbviament el període que va del 1123 al 1126 fou una de les etapes més esplendoroses de sant Oleguer en l'aspecte especialment pastoral. Tanmateix serà difícil admetre en aquesta etapa altres fets que l'autor del volum 29 de l'Espanya sagrada —el dominic P. Risco— vol inquirir dins el mateix període possiblement perquè desconeixia l'existència d'alguns d'aquests documents que comentem. El P. Risco dels 19 documents sols en coneixia 7.¹⁵

2. Doc. 14.

3. Docs. 2,3 i 4.

4. Docs. 10, 11 i 12.

5. Docs. 4, 13 i 14.

6. Docs. 6 i 14.

7. Doc. 3.

8. Doc. 5.

9. Docs. 14, 15, 18 i 19.

10. Doc. 16.

11. Docs. 2, 5, 8, 11, 18 i 19.

12. Doc. 8.

13. Doc. 17.

14. Docs. 15 i 17.

15. Docs. 2, 6, 8, 10, 11, 14 i 15.

Davant, per exemple, de tants documents resulta difícil posar en l'any 1125 l'anada del sant a Jerusalem. Nosaltres la posem abans del concili del Laterà I, any 1122 coincidint amb la peregrinació a Palestina que féu l'abat de Cluny i l'any del concili celebrat a Jerusalem.¹⁶ Tampoc no es pot posar l'actuació com a legat papal d'una croada l'any 1123.¹⁷

OLEGUER EN EL CONCILI ECUMÈNIC DEL LATERÀ I

L'esdeveniment més important de l'any 1123 en la vida de sant Oleguer fou la participació en el concili ecumènic del Laterà I, i com a conseqüència d'aquest el seu nomenament com a legat papal per la reconquesta en tots els regnes d'Hispania. Referent al panorama que ofereix la història d'Espanya en aquest any, cal dir que en els regnes de Castella i Aragó hi havia intents molt forts de reconquesta.

16. El P. Risco en *España sagrada*, vol. 29 pàg. 265 argumenta així la cronologia del viatge a Palestina de sant Oleguer: «Después de la expedición mencionada de Tortosa, (finales de 1123) refiere la citada vida del santo (no la de Renall, sino la poco fiable de una anónimo copiada en el santoral de la catedral de Barcelona), su viaje al Oriente; porque como estaba ya conquistada por los cristianos la tierra santa de Jerusalén, deseaban muchos peregrinar allá; y la devoción de S. Olegario no quiso carecer de aquel consuelo de ver la tierra consagrada con los misterios de nuestra redención. Trataronle con honor los prelados del Oriente, en especial el obispo de Trípoli el patriarca de Antioquia; y dice que volvió a Barcelona en el año de MCXXII; pero debe leerse XXV, como prueba lo referido hasta aquí. Entonces, añade, compuso muchas disensiones, y se dedicó a obras pías y útiles al público, recobrando para su iglesia de Barcelona la *décima de la moneda*, y moviendo al conde a buenas leyes y concordia con los *genoveses*. De esto hay las pruebas siguientes:....».

17. *España sagrada...*, vol. 29, pàg. 265: «El citado autor de la segunda Vida (núm. 7) dice, que gozando ya el honor de legado pontificio concurrió con el conde a la expedición de *Tortosa* y de *Lérida*, animando la tropa, corrigiendo abusos y haciendo que purificasen las conciencias. Añade que a la vuelta de esta guerra pacificó las disensiones que había entre el cabildo y Berenguer Armengol. Diago refiere por este tiempo (del año 1123) las diferencias del cabildo con Arnaldo Armengol (que dice era deán) sobre la capellanía de *Santa María del Mar*; y que poniéndose el santo de por medio, se comprometieron en él y en el obispo de Gerona D. Berenguer, los cuales sentenciaron el pleito en la sala capitular de Barcelona, día 9 de julio del año 1124 (doc. 6), y esto va acorde con la legacía desde abril del año antecedente, y con que a la vuelta de la expedición en que estuvo como legado, pacificó las disensiones mencionadas».

Alfons I d'Aragó, dit el Bataller, havia conquerit Tudela (a. 1119), Tarassona, Calataiud (a. 1120) i Fraga (a. 1122) encara que poc després perdé aquesta ciutat. Intentava també conquerir Lleida, però el comte Ramon Berenguer III li parà els peus.

A Castella i Lleó hi havia Dª Urraca —segona esposa d'Alfons I el Bataller— parella reial que no s'entienien gaire bé. Tant és així que Alfons I aconseguí la nul·litat del matrimoni.¹⁸ Alfons VII, dit l'emperador, es preparava a heretar els estats de Castella i Lleó. Aquest era nebot del papa Calixt II (Guiu de Borgonya), ja que Guiu era fill de Ramon de Borgonya.

A Catalunya, la reconquesta anava molt lenta: Ramon Berenguer III posava tota l'esperança en l'ajut dels templers i estava preocupat per repoblar les Garrigues per dur a terme els preparatius de la reconquesta de Lleida, que mai no pogué aconseguir.¹⁹

Els bisbes més importants d'Espanya en aquest període eren Diego Gelmírez, arquebisbe de Santiago de Compostel·la; Bernat arquebisbe de Toledo i denominat primat, i el nostre sant Oleguer. Tots tres foren designats successivament legats papals per la guerra contra l'islam a la península.²⁰ L'any 1123, però, Bernat ja era molt vell; morí l'any següent,²¹ i Gelmírez estava empresonat per la reina Urraca de Castella, Lleó i Galícia. Aquestes circumstàncies possiblement motivaren —com veurem— que el papa Calixt II, emparentat amb els reis d'Espanya, posés els ulls sobre sant Oleguer, nomenant-lo legat papal per la croada d'Hispania. No ens imaginem, però, el nostre sant portant un exèrcit, no era pas el seu tarannà. Però sí que féu tot el possible perquè els reis d'Espanya acomplissin aquesta tasca. Amb aquest preàmbul explicarem breument el gran esdeveniment del concili ecumènic Laterà I, en el qual participà el nostre sant. Però abans de tot ens podem preguntar si és cert que ell hi fou convidat. N'estem segurs, encara que no s'han conservat les llistes dels assistents; hi assistiren

18. L'any 1122 Urraca havia envaït a Galícia diverses forteses de l'enigmàtic arquebisbe de Santiago, Diego Gelmírez, el qual va empresonar tot i les protestes del papa Calixt II.

19. Lleida fou conquerida pel seu fill (Ramon Berenguer IV) l'any 1149.

20. Referent a Bernat de Toledo, vegi's, per exemple, la butlla «Egregie memoriae» (JL 6927); i en relació a Diego Gelmírez de Santiago la butlla «speciali fraternitati» (JL 6877).

21. P.B. GAMS, *Series episcoporum...*, pàg. 81.

més de 300 bisbes de totes les esglésies de l'Europa occidental. La majoria dels historiadors són d'aquesta opinió: o sigui, la preminent presència de sant Oleguer, que féu, àdhuc, que un cànon impulsés la croada a Hispània.²²

Ens diuen les cròniques que l'últim gran acte del pontificat de Calixt II fou la celebració d'un concili general que s'obrí al Laterà el 18 de març de 1123 i que serà anomenat també com el primer concili ecumènic celebrat a occident. El seu primer anunci el trobem en una butlla del papa el juny de 1122 a l'arquebisbe de Dol.²³ Una butlla d'aquest concili és copiada al *Liber Antiquitatum*. Un nou indici, doncs, que ens fa creure també que el nostre sant hi assistí.²⁴

La participació al concili Laterà I dels bisbes fou molt àmplia: potser més de 300. Com és lògic, aquest concili havia de parlar del recent tractat de Worms de pacificació entre el papa i l'emperador, gràcies al qual l'església assolí la plena llibertat en les investidures (nomenaments de bisbes, abats, rectors...). Els articles foren de nou aprovats i solemnement dipositats a l'Arxiu de l'Església romana.

Del concili, ens n'ha arribat, a més de les notícies dels cronistes,

22. E. FLÓREZ, *España sagrada...*, vol. 25, pàgs. 120-121: «El año 1123 se celebró el concilio general lateranense I. El papa Calixto II mandó que volviesen a la cruzada de Jerusalén o de España, los que antes tomaron las cruces y las dejaron... El papa estuvo en España y era tío del rey de Castilla Alfonso VII, por esto no es de extrañar que fomentase la sagrada expedición con tal viveza, que desease alentar el ejército con su misma presencia, como manifestó; pero no pudiendo cumplirlo, resarcí el buen deseo, haciendo vicario suyo y legado à *latere* a nuestro santo Oldegario. Para esto escribió a todos los fieles una bula en que exhortó a los obispos, reyes, condes, príncipes y toda la cristiandad, a la guerra de España contra los infieles, concediéndoles las mismas indulgencias que a los defensores de Jerusalen; nombró en lugar de Su Santidad a nuestro arzobispo de Tarragona, Oldegario, como legado à *latere*, para que todo se hiciese con su acuerdo y resolución. La bula no tiene mas data, que *Data Lataeram .IV. Non. April.* Pero en virtud de haber celebrado allí el concilio general Lateranense, en el cual hay expresa mencion de la cruzada de España, mandando vuelvan a tomar cruces los que las habian dejado ("Eos autem qui pro Hierosolymitano vel hispano posuisse noscuntur, et eas dimississe, cruces iterato assumere... apostolica auctoritate praecipimus"; canon 11 del concilio laterano I).

«Estuvo nuestro arzobispo san Oleguer entre otros. Su presencia es muy creible así como el que la bula era del año 1123. No la tenemos hoy con firmas de prelados; pero siendo el nuestro tan puntual en concurrir a concilios, y viéndole hecho legado à *latere* en el mismo palacio lateranense, es muy creible suponerle presente».

23. JL 6977.

24. ACB, *Liber Antiquitatum*, vol. I, fol. 21.

els cànons disciplinaris i de reforma que van ésser promulgats el 27 de març. Són cànons que no diuen molt de nou dels anteriors concilis de la reforma gregoriana: hi ha la condemna de la simonia i del concubinat dels preveres, diaques i sotsdiaques, el recolzament de la treva de Déu i la imposició d'una nova croada que tant es podia realitzar a Palestina com a Hispània. El que sí que és novetat és el restablir (almenys així ho desitja) l'autoritat del bisbe sobre tota la respectiva diòcesi, buscant, a la vegada, els mitjans pels quals es vol que s'acabi la indisciplina clerical imposant eficaçment —almenys en la lletra— la reforma gregoriana. El mateix cronista Pere diaca parla dels privilegis papals concedits als monestirs que podrien interpretar-se com un obstacle perquè els bisbes tinguessin la plena autoritat i autonomia sostreta, en part —segons el cronista— pel mateix papa. Hi ha molts cànons (ns. 2, 4, 6, 8, i 16) que legislen sobre aquest últim tema. Però l'exempció abusiva dels monestirs en relació amb els bisbes, malgrat les disposicions anteriors, no fou pas resolta.

En el mateix concili fou canonitzat Conrad bisbe de Constança, un dels primers sants que no fou canonitzat per l'església local, sinó per Roma. Costum que després d'Innocenci III (a. 1208) s'imposà a tota l'església llatina.²⁵

Dels 22 cànons ens criden especialment l'atenció: el 4, segons el

25. J. M. MARTÍ BONET «...*Calia una gran reforma*» (Barcelona, 1990) pàg. 51: «Un factor basat en la devoció a sant Pere que contribuï eficaçment a l'evolució històrica de la supremacia papal de l'època medieval fou la canonització dels sants. Fins al segle XIII no era una prerrogativa exclusiva dels papes, sinó que tant els sínodes com els bisbes, amb el consentiment de tota l'església local, elevaven sants a l'honor dels altars. Però l'any 993, en un sinode romà, fou canonitzat pel papa Joan XV un bisbe que no era de la província eclesiàstica de Roma. Aquest fou sant Ulric, bisbe d'Augsburg. Aquesta innovació papal tindrà en la vida de l'Església una àmplia repercussió. Molts bisbes i sínodes, devots de sant Pere, demanaran que el seu successor i vicari (de Sant Pere) els canonitzi els seus sants. Especialment ho demanaran les esglésies i províncies poc organitzades eclesiàsticament i que estaven encara sota el règim de missions d'influència romana. Elles prescindeixen del seu dret de canonitzar els seus sants perquè Roma —primat universal de l'Església i la seu episcopal de més prestigi—, amb gran solemnitat i honor, els canonitzi. Pocs anys després de la canonització de sant Ulric, Joan XVIII elevava a l'honor dels altars sant Marçal de Llemotges. El seu successor, Benet IX, canonitzà sant Simeó de Siracusa. I així es va introduint el costum per tota l'Església d'Occident, fins que el papa Innocenci III (1208) reserva a la Santa Seu el dret de canonitzar. Aquest fou ratificat en les decretals de Gregori IX (1234).

qual els laics no han de disposar en les coses eclesiàstiques;²⁶ el cànon 5: que no es celebrin matrimonis entre parents;²⁷ el cànon 7: que l'únic que pot donar la missió pastoral o «cura animarum» és el bisbe corresponent ni que fos l'atorgant ardiaca, arxiprest, prepòsit o degà;²⁸ el cànon 9: que qui és excomunicat pel seu bisbe no pot ésser rebut a la comunió per cap altre bisbe, abat o clergue; el cànon 10: que cap bisbe no sigui ordenat si abans no és elegit canònicament; el cànon 11 (al qual ens referirem més àmpliament després), que insisteix a fer la croada a Jerusalem; el cànon 13: sobre què cal fer amb aquells que trenquin la treva de Déu;²⁹ el cànon 15, referent als falsificadors de monedes que han d'ésser considerats maleïts, opressors dels pobres, perturbadors de la ciutat i per tant que siguin separats de la comunió dels fidels; el cànon 16: que els qui peregrinin a Roma («limina apostolorum») o d'altres oratoris de sants, no siguin robats ni empresonats ni molestats amb tributs o taxes de pas durant la peregrinació; qui agredeixi aquest cànon serà excomunicat; el cànon 17: que als abats o monjos no imposin penitències públiques, ni visitin

26. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 282: «Praeterea juxta beatissimi Stephani papae sanctionem statuimus, ut laici quamvis religiosi sint, nullam tamen de ecclesiastici rebus aliquid disponendi habeant facultatem: sed secundum apostolorum canones, omnium negotiorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat, et ea velut Deo contemplante dispenset. Si quis ergo principum, aut laicorum aliorum, dispensationem vel donationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vendicarit, ut sacrilegus judicetur».

27. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 282: «Conjunctiones consanguineorum fieri prohibemus: quoniam eas, et Divinae, et saeculi prohibent leges. Leges enim Divinae, hoc agentes, et eos qui ex eis prodeunt, non solum ejiciunt, sed maledictos appellant; leges vero saeculi, infames tales eos vocant, et ab hereditate repellant. Nos itaque patres nostros sequentes, infamis eos notamus, et infames esse censemus».

28. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 282: «Nullus omnino archidiaconus aut archipresbyter, aut praepositus, vel decanus, animarum curam, vel praebendas ecclesiae, sine judicio vel consensu episcopi, alicui tribuat: immo sicut sanctis canonibus constitutum est, cura et rerum ecclesiasticarum dispensatio in episcopi judicio et potestate permaneat. Si quis vero contra haec facere, aut potestatem ad episcopum pertinentem sibi vendicar praesumpserit, ab ecclesiae liminibus arceatur».

29. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 284: «Si quis treguam diffregerit, usque tertio, ad satisfactionem ab episcopo admoneatur. Quod si tertio admonitus satisfacere contempserit, episcopus, vel cum metropolitani consilio, aut cum duobus, aut uno vicinorum episcoporum in rebellem anathematis sententiam dictet, et per scripturam episcopis circumquaque denuntiet».

els malalts, no els ungeixin ni cantin misses públiques;³⁰ el cànon 18: els rectors de les parròquies seran constituïts pel bisbe (no pels laics); els delmes de les parròquies seran controlats pel bisbe; el cànon 21: imposició del celibat als preveres, diaques, sotsdiaques i monjos.³¹

Aquests cànons són la síntesi del triomf de la reforma gregoriana. Certament, els temes tractats foren concretats per anteriors concilis, però és una síntesi entre el que el papa Calixt II volia sincerament i els assistents al concili, a favor de la gran reforma de l'Església. I entre aquests assistents trobem el nostre sant Oleguer, que indiscutiblement volia aquesta reforma que ja havia imposat abans a Barcelona, així com havia influït el comte Ramon Berenguer III perquè ja abans del concili Catalunya i Provença fossin les regions pioneres de la reforma gregoriana.

Possiblement no es podia concretar millor l'ideari del sant barceloní tal com apareixen en aquests excel·lents cànons. I nosaltres veiem també en ells la mà del metropolita i bisbe de Tarragona i Barcelona; o almenys ell tenia ni més ni menys aquest programa per les seves diòcesis; tant és així que si calgués fer una apologia d'Oleguer no es faria altra cosa que repetir els suara exposats cànons d'un dels concilis més grans de l'Església: el Laterà I. Evidentment, el sant volia la llibertat de l'Església; no la intromissió simoniaca de cobejosos laics. Volia que l'Església fos lliure i també santa, ben estructurada amb la figura del bisbe. Aquest, calia que vigilés constantment els seus sacerdots a fi que fossin castos, tinguessin l'amatent *cura animarum*, que no fossin entorpitats per alguns monjos, acceptant aquests la figura pastoral del bisbe a les parròquies i en la demarcació diocesana. El bisbe és el primer responsable de la diòcesi i per tant aquest paper o, si voleu, aquest servei calia que fos respectat totalment pels altres bisbes. Però no es concretava la missió del bisbe en els afers exclusivament de disciplina eclesiàstica, sinó que s'ampliava beneficiosament sobre tota la societat arribant-se a concretar a les disposicions sobre els falsificadors

30. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 285: «Interdicimus abbatibus et monachis publicas poenitentias dare, et infirmos visitare, et unctiones facere, et Missas publicas cantare. Chrisma et oleum, consecrationes altarium, ordinationes clericorum ab episcopis accipiant in quorum parochiis manent».

31. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 286: «Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, et monachis, concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, et personas ad poenitentiam debere redigi, juxta sacrorum canonum diffinitionem, judicamus».

de monedes o la pacificació d'aquelles gents tan bel·licoses acceptant aquell invent tan català (gràcies a l'abat Oliba) com era la treva de Déu. Calia també que s'impulssessin les peregrinacions als llocs anomenats «martyrium» a Palestina o a les tombes dels grans apòstols (sants Pere, Pau i Jaume). Per això es dona una munió de privilegis a qui peregrina. Era molt important remarcar la importància de les peregrinacions, ja que és un dels elements més pregons de la configuració de la societat europea d'aquell període; no sols important en l'aspecte religiós, sinó també cultural i d'autèntica germanor de tantes persones que no volien esclavitzar-se dins el petit territori feudal en què vivien. De tot això n'hem de donar gràcies al concili Laterà I amb els seus grans protagonistes: Calixt II i els bisbes, entre els quals hi havia com a entusiasta propulsor dels ideals proclamats en el concili, el nostre sant Oleguer.

SANT OLEGUER, LEGAT PAPAL

Un dels cànons del Laterà I que més transcendència tingué en la persona de sant Oleguer fou l'11è. El concili amplia la croada a Espanya. Utilitza unes expressions que són més aviat poètiques: els croats eren els qui portaven la creu en el seus vestits; d'aquí el nom de croada. Calia -segons el concili- que aquestes creus fossin emprades de nou tant a llocs sants (Palestina) com a Espanya.³² Veiem en aquest cànon les notícies que donaria sant Oleguer a l'aula conciliar sobre com es trobaven les campanyes de la reconquesta espanyola i l'estat de decadència i corrupció que el mateix Oleguer veié a Palestina en el pelegrinatge que acabava de fer a aquelles terres. Els croats segons el cànon estaven «distrets» i havien perdut l'entusiasme religiós de la

32. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 284: «Eis qui Hierosolymam proficiscuntur, et ad Christianam gentem defendendam, et tyrannidem infidelium debellandam, efficaciter auxilium praeberint, suorum peccatorum remissionem concedimus, et domos et familias atque omnia bona eorum in B. Petri, et Romanae ecclesiae protectione, sicut a domino nostro papa Urbano statutum fuit, suscipimus. Quicumque ergo ea distrahere vel auferre, quandiu in via illa morantur, praesumpserint, excommunicationis ultione plectantur. Eos autem, qui pro Hierosolymitano vel Hispano itinere cruce sibi in vestibus posuisse noscuntur, et ea dimisisse, cruces iterato assumere, viam ab instanti pascha usque ad sequens proximum pascha perficere, apostolica auctoritate praecipimus».

primera croada. Calia reconduir de nou la campanya, però, si això no fos possible, almenys en les terres d'Oleguer es podrien lucrar les mateixes indulgències que a Palestina. Era necessari donar un nou impuls a la reconquesta; així ho veia no sols sant Oleguer, sinó el mateix papa, que abans de ser elegit com a tal havia estat a Espanya i estava emparentat amb els reis de la península com hem exposat. Per a dur a terme aquesta enardida croada no hi havia cap dubte que l'home més indicat era el nostre sant, encara que el mateix Calixt II indica que ell personalment voldria portar la campanya, però que les moltes obligacions que el papa té li impedeixen anar a Espanya; per aquest motiu, el papa elegeix Oleguer com a legat a Espanya. I d'aquí es promulga la butlla «*Pastoralis officii*»³³ dirigida a tots els bisbes de l'Església, als reis, als comtes, als prínceps i als fidels de Déu.

Com tot privilegi solemne papal, s'inicia amb una reflexió pastoral de la missió que té el papa envers els fidels del Senyor, especialment davant de les calamitats i l'opressió constant que sofreix l'església dels hispans a causa dels pagans (infidels sarraïns) que allí omplen de morts i sofriments.³⁴ Per tant, en tenir el papa la legació de part de Déu, incita tots els fidels a defensar i alliberar l'Església de tan gran opressió, concedint a qui així ho faci la remissió dels pecats, tal com es va concedir a favor d'aquells que anaven a defendre i alliberar en les regions de la part oriental (Palestina). A tots els qui vesteixen en els seus hàbits la creu (de la croada) —o sigui, als croats— se'ls impedeix participar en l'exèrcit que per aquesta finalitat es crearà en el període que va de la següent Pasqua fins a l'altra (Pasqua).³⁵ Enfront d'aquest exèrcit hi havia d'anar el mateix papa, però, no essent possible la presència papal a la croada, delegà Oleguer, arquebisbe de Tarragona, «l'estimat germà nostre», perquè fos el vicari seu a fi que segons el seu albir corregís i confirmés (en nom del papa) tot el que fos necessari. Si hi hagués algun dubte en l'exèrcit, ell per la seva experiència haurà

33. Doc. 1.

34. Doc. 1: «*Pastoralis officii nobis a Deo commissi sollicitudo depositum ut omni vigilantia et circumspectione gregem dominicum et custodiamus et paschamus Hispaniarum siquidem ecclesia quot calamitatibus quot filiorum Dei mortibus per paganorum opresionem assidue conteritur neminem vestrum latere credimus*».

35. Doc. 1: «*Illos autem qui signum Crucis in suis vestibus hac de causa imposuerunt si ab hoc Pascha usque ad aliud votum suum persolvere non sategerint a gremio deinceps sancte ecclesiae donec satisfaciant summovemus verum quia exercitum vestrum per nos ut desideraremus visitare nequimus*».

de determinar el que sigui convenient serà ell, doncs, la darrera instància de les possibles dissensions i dubitacions de l'exèrcit. El papa demana que Oleguer sigui atès per tots (reis, bisbes i fidels) amb la mateixa caritat que ell (el papa) té amb Oleguer. Al final, hi ha la benedicció papal augurant la victòria contra els enemics dels cristians.³⁶

Tenim a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona una còpia —quasi contemporània a l'original perdut— de la butlla «Pastoralis officii». Potser aquest és el motiu pel qual sols es copiés una simple nota cronològica i no es fes cap referència a l'any i a les signatures que de segur que eren l'original. Sols hi ha: «Datum Laterani quarto nonas aprilis». Òbviament —com hem exposat— la butlla procedeix del mateix nucli (cànon 11) del concili celebrat al Laterà els mesos de març i abril del 1123.

L'entusiasme del papa Calixt II i possiblement del mateix sant Oleguer d'iniciar una croada a Espanya fou esvaït pels esdeveniments dels anys 1123 i 1124. Calixt II morí a Roma el 13 de desembre de 1124 amargat per les lluites contínues de les dues famílies romanes, el Pierleoni i els Frangipani. Roma era una ciutat insegura; el papa prou feina tenia a mantenir-se en la seva seu; així durant molts dels seus darrers mesos hagué de refugiar-se fora de Roma. La situació d'Espanya no era menys penosa: els reis es feien la guerra llastimosament entre ells. I a Palestina els croats difícilment podien mantenir-se en el poder amb no poca corrupció interna. Per tant, era impensable agrupar un gran exèrcit. Aquestes circumstàncies expliquem per què no hi ha rastre de la delegació papal efectiva de sant Oleguer a Espanya³⁷. La victòria desitjada pel papa no arribà. Tanmateix, gràcies al concili del Laterà s'assolí la victòria de la reforma. I el sant bisbe de Barcelona pogué

36. Doc. 1: «Omnipotens dominus beatorum apostolorum suorum Petri et Pauli meritis sua nos miseratione custodiat et ad gloriosam de inimicis christianorum victoriam et felicem consumationem pervenire concedat».

37. Alguns autors volen veure l'actuació com a legat pontifici en una campanya que féu Ramon Berenguer III a Tortosa i a Lleida abans del setembre de 1123. No sembla, però, possible aquesta interpretació, ja que sabem que no el 1123, sinó el 1126, el comte sofrí una derrota a Corbins durant una incursió almoràvit. Mai en aquestes ràtzies no es veu un exèrcit de croats dirigits per sant Oleguer. L'autor de la segona biografia -no la de Remall que es mereix tota veracitat- diu que un cop va anar al concili Laterà va ajudar el comte en la campanya de Tortosa i Lleida: «...vocatus a Calixto adiit Lateranense concilio.... cumque tantam esset pontifex intuitus sapientiam, in Hispaniarum regnis suum a latere constituit legatum, cumque legali officii fungeretur

imposar la reforma no sols a les seves demarcacions episcopals, sinó a tot Europa. El paper d'Oleguer en l'aplicació del concili fou decisiva. Recordem que es volia que els nous bisbes elegits a Europa fossin reformadors; d'aquí s'intenta que el col·lectiu del qual sortien els bisbes (els canonges) fos reformat: fos —com es deia— «regular» segons les regles de sant Agustí o dels canonges regulars. A aquest tema es refereix molt bé el professor Friedrich Kempf en fer la conclusió del concili del Laterà: «En aquest concili es consigna meravellosament i es reuneix d'una manera impressionant tot el que per la Reforma gregoriana s'havia lluitat. Però en sentir en ell (concili Laterà) envigorits els bisbes, ja no fou tan necessari el paper reformador dels monjos de Cluny ni dels mateixos papes; l'atenció se centra en altres estaments del clergat, o sigui la reforma a través dels canonges regulars informada pels bisbes». ³⁸ I en això tingué gran importància l'actuació del nostre sant, influint en la congregació de canonges regulars de Sant Ruf. Tant és així, que molts dels bisbes de Catalunya, Provença, França... del període postconciliar del Laterà I seran bisbes reformadors procedents dels canonges regulars. Fou, doncs, la gran victòria de sant Oleguer; no la victòria d'un exèrcit violent que sortosament Oleguer no podia dirigir, ja que era un sant, sinó una pacífica imposició de la més gran reforma (la gregoriana) que mai abans no havia vist l'Església.

EL CONCILI DE BARCELONA

Hem dit que sant Oleguer volgué aplicar la Reforma gregoriana, tot seguit després del concili del Laterà. Això es demostra en la seva insistència, per exemple que les esglésies parroquials tinguessin la

abstitit comiti Dertosam et Illeridem opugnanti, quid vero in illis proeliis proficeret, militiam consolando, et sacramentaliter illos confitendo, dixit belli fortunatus eventus militantium ablati abusus» (vegi's *España sagrada*, vol. 29, pàg. 489). Diu molt bé que Oleguer anà a Roma en la celebració del Laterà I, però creiem que s'equivoca posant Oleguer en una guerra el 1123 a Tortosa i Lleida. A més a l'autor de la segona biografia no se li pot donar massa confiança en l'aspecte històric, ja que és una biografia molt posterior al sant; no pas com la de Renall, que li és contemporani.

38. F. KEMPF, *La Iglesia en la era de la reforma gregoriana* = H. JEDIN, *Manual de la historia de la Iglesia* (Barcelona, 1987) vol. III, pàg. 616.

llibertat de disposar dels seus béns, així com el privilegi d'exempció de les sagreres —almenys trenta passes al voltant de l'edifici del temple—. En totes les consagracions de les esglésies d'aquest període es repeteix la fórmula: «l'esmentada església gaudirà de la plena llibertat de tal manera que cap eclesiàstic o secular —a excepció dels drets que pot tenir el bisbe i el capítol catedral— no gosi espoliar els seus béns o l'envaeixi».³⁹

L'aplicació definitiva de la Reforma gregoriana a Catalunya es realitzà «a petició de l'arquebisbe Oleguer»,⁴⁰ en el concili mixt que se celebrà al palau comtal de Barcelona el 10 de març de 1126.⁴¹ Hi assistiren alguns dels bisbes sufraganis de la província de Tarragona, en concret Ramon Gaufred bisbe de Vic⁴² i Berenguer Dalmau, bisbe de Girona.⁴³

Els altres tres bisbes que formaven la província eclesiàstica no hi van assistir: el d'Urgell,⁴⁴ el d'Elna⁴⁵ i el de Roda-Barbastre. D'aquest últim, —un tal (sant) Ramon Guillem— poc hi podia assistir, perquè en els primers mesos del 1126 fou destituït.⁴⁶ Junt amb sant Oleguer el metropolita, presidien el concili Ramon Berenguer III i el seu fill Ramon Berenguer IV (fill del comte català i de Dolça —tenia aquest 13 anys

39. Vegi's per exemple el formulari de les consagracions de l'Ametlla (doc. 2).

40. El cronista del concili (MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, 341) afirma textualment: «En aquesta reunió es reformà l'estat del bé comú i es van esmenar els excessos que s'havien produït contra els drets eclesiàstics. Això ho va demanar al comte Oleguer el comte Ramon Berenguer, comte de Barcelona i Provença. I ho va aconseguir d'ell».

41. Doc. 14.

42. Ramon Gaufred fou bisbe de Vic del 1109 al 1146 (vegi's GAMS, *Series episcoporum...*, pàg. 90).

43. Berenguer Dalmau fou bisbe de Girona del 1114 al 1146 (vegi's GAMS, *Series episcoporum...*, pàg. 33).

44. Durant els anys 1123 al 1141 fou bisbe d'Urgell Pere Berenguer (GAMS, *Series episcoporum...*, pàg. 86).

45. Durant els anys 1113-1129 Pere Bernat fou bisbe d'Elna (GAMS, *Series episcoporum...*, pàg. 69).

46. El bisbe de Barbastre-Roda acompanyà sant Oleguer al concili I del Laterà; tanmateix tenia moltes dificultats perquè era una zona fronterera entre Catalunya i Aragó. El bisbat de Barbastre ja havia estat erigit el 1101 pel papa Pasqual II consistent en una ampliació del bisbat de Roda a petició de Pere I, rei d'Aragó i comte de Ribagorça i de Ponç, bisbe de Roda; després de la conquesta cristiana de Barbastre el 1101. Aquesta nova seu, tanmateix, fou considerada provisional mentre no va ser conquerida Lleida. Fins al 1110 el bisbe Ramon de Roda no traslladà la seva residència a la nova capital; en fou expulsat violentament el 1116 per les tropes del bisbe d'Osca. Durant el

i el seu pare 44. Sant Oleguer en tenia 66). També hi assistiren tots els abats de Catalunya amb molts prohoms («proceres») laics i una «multitudo infinita» de nobles.⁴⁷

«Entre moltes coses —afirma el cronista del concili— que s'establiren en bé de la utilitat i reforma de l'Església en els comtats de Catalunya, pel comte i pel seu fill, pels prohoms i nobles foren restituïdes a Oleguer totes les esglésies i cementiris amb els rèdits i tot el que anteriorment posseïa l'església, malgrat que en perjudici seu en temps anterior fos usurpat; o sigui es concedí a l'església *l'integra llibertat en les mateixes esglésies, sense cap reserva en la jurisdicció sobre elles*».

El text del concili que podem trobar copiat en el *Liber antiquitatum* es divideix en 13 resolucions o cànons que breument detallarem:

1/ Immunitat de la sagrera⁴⁸

2/ Actuació davant els robatoris en les esglésies i béns eclesiàstics⁴⁹

període 1130-1134 el bisbe de Roda recuperà Barbastre. Però l'any 1126 el bisbe Ramon Guillem fou destituït (malgrat ésser considerat sant) per les pressions del bisbe d'Osca i la complicitat d'Alfons I d'Aragó. (Vegi's GAMS, *Series episcoporum...*, pàg. 43).

47. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 341: «Anno Christi 1126 comitia generalia totius Principatus celebrata, in Reipublicae flatus reformatus, et saecularium adversus Ecclesiastica jura excessus emendati. Petiit id a Raymundo III. Barcinonensi et Provinciae Comite Beatus Oldegarius, cujus desiderio annuit Comes, et in ejus palatio uterque Ordo coactus fuit. Ex ecclesiasticis adfuere Oldegarius Metropolitanus, Raymundus Ausonensis, et Berengarius Gerundenses Episcopi, ac Catalauniae Abbates omnes. Ex Laicis Comes cum Raymundo Berengario filio post patris mortem Aragoniae Principe, Proceres multi, et Nobilium multitudo infinita». En el *Liber Antiquitatum* de la catedral de Barcelona es diu textualment: «Anno dominice Incarnationis... convenerunt in unum venerabilis vir Ollegarius tarragonensis archiepiscopus et Raimundus ausonensis et Berengarius gerundensis episcopi et abbates terre et magnates quamplurimi in palatio barchinonensi in presencia domini Raimundi barchinonensis comitis et marchionis et filii eius Raimundi ad tractandum de comuni utilitati ipsius terre».

48. Doc. 14: «Constituatur namque predicti episcopi cum ceteris magnatibus ut ab ipsa die et deinceps ullus utriusque sexus homo ecclesiam aut mansiones que in circuitu ecclesie sunt aut erunt usque ad .XXX. passus non invadat aut infringat nisi episcopi aut canonici quibus illa ecclesia subiecta fuerit propter suum censum aut propter hominem hinc eiciendum excommunicatum. Ecclesias autem illas in hac defensione non posuere in quibus castella constructa sunt».

49. Doc. 14: «Eas vero ecclesias in quibus raptores vel fures predam vel furto

3/ Càstig de 600 sous a qui no compleixi en la immunitat de les sagreres⁵⁰

4/ Els alous en els cementiris⁵¹

5/ Els clergues i monjos no poden casar-se ni portar armes. Injúries infligides als clergues⁵²

6/ Els béns comuns dels canonges i monjos no poden ésser alienats⁵³

7/ Regulació de les activitats agropecuniàries en pau i seguretat⁵⁴

8/ Contra els incendiàris⁵⁵

9/ Contra els qui no respecten la pau i treva de Déu⁵⁶

10/ Cal tornar a l'església les propietats usurpades (esglésies,

congregaverint vel malefaciendo exierint aut illic redierint tam diu salvae esse iubemus donec querimonia male facti aut proprium episcopum aut ad sedem vicensem prius perveniat. Si autem illi predones aut fures precepto episcopi et canonicorum vicensis sedis iusticiam facere noluerit aut distulerit tunc auctoritate predictae sedis episcopi et canonicorum habeatur illa ecclesia absque munitione».

50. Doc. 14: «Ille autem homo qui aliter ecclesiam invaserit aut eaque in circuitu eius sive usque ad .XXX. passus irruerit summam sexcentorum solidorum pro sacrilegium compositione emendet. Et tandiu excommunicetur quosque digne satisfiat».

51. Doc. 14: «Siquis tamen intra ipsum cimiterium alodium proprium habuerit et eo pacto illud ecclesie dederit ut habeat inde ecclesia annuum censum pro salvitate in qua episcopus eum posuit. Reservata sibi sua proprietate poterit ipse homo in ipso suo alodio distringere hominem suum vel feminam de sua iusticia cum opus fuerit».

52. Doc. 14: «Item placuit ut clericos qui arma non portaverint aut monachos seu sacrimoniales sive ceteras mulieres aut eos qui cum eis ierint aut fuerint si arma non tulerint ullus homo non invadat neque aliquam eis iniuria facere presumat».

53. Doc. 14: «Comunia vero canonicorum vel monachorum ullus hoc non infringat aut non aliquid diripiat».

54. Doc. 14: «Similiter confirmaverunt predicti episcopi et principes et ullus homo in isto spatium (sic) predicta non faciat de equabus vel pullis earum et ut mones negotiatores qui causa mercandi vadunt per terram vel ad forum et omnes qui vadunt ad molendinum causa molendi cum omnibus suis rebus in hac pacis securitate cum ipsis bestiis et honeribus suis constituere boves autem et omnes alias bestias aregas cum toto suo aper et cum ipso aratore qui inde araverit vel pascuis eas duxerit vel custodierit cum ipso semente qui in eadem pace nichilominus posuerunt».

55. Doc. 14: «Nullus homo audeat incendere domum vel res alterius nisi sicut scriptum est pro necessitate iusticie cum consilio ipsius episcopi. Quod si aliter presumpserit sententiam que super hoc a romano pontifice promulgata est subeat et donec hoc faciat sit excommunicatus et abhominatus ab omnibus fidelibus».

56. Doc. 14: «Qui cumque enim hanc pacem quam prediximus infregerit et illi cui eam infregerit infra .XV. dies in simplum non emendaverit si dies .XV. transierint in duplo componat. Quam duplicationem habeat episcopus ipse qui eam redirigere fecerit».

cementiris, aious, oblacions, béns dels clergues, capellanies o qualsevol donació feta a les esglésies)⁵⁷

11/ Cal retornar a l'església la part que li correspon pels delmes⁵⁸

12/ Si ho disposa el bisbe, cal que qui hagi retingut delmes a l'església col·labori per trenta dies en les croades contra els sarraïns⁵⁹

13/ Els aious servicials procedents dels laics i que són retinguts pels clergues, cal que siguin redimits amicalment.⁶⁰

Difícilment trobarem en els concilis celebrats en l'època de la post-reforma gregoriana unes resolucions (o cànons) tan complets i adequats als ideals proposats pels grans protagonistes del retorn genuí a la purificació eclesial. Això demostra el gran paper que tingué sant Oleguer en la Reforma gregoriana. Celibat per als clergues, llibertat de les esglésies, retorn de les possessions a l'església, immunitat de les sagres, imposició dels delmes en benefici de les mateixes esglésies, pau i treva de Déu, pacífica convivència en les activitats civils dels pobles... Tot ve concretat en aquest gran concili mixt (civil-eclesiàstic) presidit per sant Oleguer i els comtes de Barcelona. Alguns d'aquests cànons obtingueren el consens i aclamació de tots els presents com el referent a això: que «es retorni a la potestat de l'arquebisbe (Oleguer) i dels bisbes les esglésies amb els aious, oblacions, donacions

57. Doc. 14: «Predictus quoque venerabilis comes cum filio suo Raimundo cum consensu et aclamatione magnatum et nobilium virorum ipsi et omnes qui in ecclesiis aliquid requirebant dimiserunt in potestate archiepiscopi et predictorum episcoporum omnes ecclesias cum alodiis et oblationibus et defunctionibus suis que meo habent vel habere debent vel in antea eis iuste concessa fuerit clericos quoque et eorum bona et capellanas et omne donatione ecclesiarum ut ipse archiepiscopus et episcopi habeant et omnia libere et disponant ea in beneplacito suo secundum canones ad honorem Dei et ipsius ecclesie. Cimiteria quoque dimiserunt eis libera excepto hoc quod suprascriptum est si forte aliquis habuerit ibi alodium suum proprium quod non erit in ipsa salutate nisi annum censum ipsi redderit ecclesie».

58. Doc. 14: «In parte autem decimarum quam ecclesie habent ipsi clerici ponant homines suos qui requirant et accipiant ipsam partem libere ad opus ecclesie sicut et decimarum laicorum accipiunt suas».

59. Doc. 14: «Pro illis autem decimis quas laici adhuc sibi retinent faciant omnibus per .XXX^a. dies super sarracenos quando suus episcopus eis mandaverit».

60. Doc. 14: «Si clericus tenuerit aliqua alodia servicialia a laico et ipse laicus voluerit amicabiliter dimittere habeat ea. Sui atque recuperet sibi dum modo ut laica persona nullatenus habeat aliquam donationem super ecclesiasticam personam vel cetera bona eius».

testamentàries (vegi's n. 10). Però de totes les resolucions conciliars ens criden especial atenció les referents als delmes i a la sagrera.

ELS DELMES I LA SAGRERA

La història del delme és molt àmplia; arriba fins i tot a disposicions de l'Antic Testament (Deuteronomi). El delme es pot definir com l'impost del deu per cent sobre els productes de la terra destinat a assegurar el manteniment del clergat i dels edificis religiosos. Els primers cristians no estaven pas inclinats a exigir-lo, ja que ho consideraven costum jueu; més aviat cercaven les col·lectes lliures per subvenir a les necessitats dels pobres i dels clergues, que eren considerats com a pertanyents a l'estament dels pobres. D'aquí va néixer la "mensa episcopal" i capitular amb la institució de la Pia Almoina. Tanmateix, ja en el segle VI en els concilis de Tours i Mâçon es feren els primers passos per tornar a imposar el delme com a tribut eclesiàstic. Però l'impuls més important es deu a Pipí el Breu, que n'imposà definitivament el caràcter obligatori que fou confirmat per capitulars de Carlemany (a. 779 i 794). Pipí el Breu (a. 765) volia ajudar al manteniment de les esglésies, per això en establir el delme determina que aquest deu per cent sigui destinat exclusivament a la «cura de les ànimes» (o activitat pastoral de les esglésies). Es concretà més: una quarta part era per al bisbe i les altres tres parts per als clergues parroquials.

La introducció general del delme fou de gran importància per a l'organització eclesiàstica: es determinaren els límits territorials del delme tenint molt presents les demarcacions de les parròquies. A través de Catalunya els costums del delme s'imposaren a tot Hispània. S'inicià una complicada administració dels delmes: els qui tenien presents les collites i es denominaven «predials»; els referents als ramats «mixtos» i els sous dels individus «delmes personals». Anualment es determinava un percentatge concretat del total de les collites sense tenir presents les inversions i despeses necessàries (llavors i eines) per arribar a fer produir la terra. Això féu que el delme fos malvist pels camperols i fos un niu de discussions interminables. L'administració del delme, malauradament, portà a la corrupció: molts delmes es secularitzaren en passar a mans dels senyors laics per compra, arrendament, establiment quasi emfitèutic o com a compensació d'algun

benefici concedit a l'Església. Això donà lloc a un progressiu empobriment del clergat rural i de les canòniques. Els grans senyors —en l'època anterior al concili que comentem— es feren molt rics en perjudici de les esglésies i del manteniment dels mateixos edificis eclesials. Per això són tan importants les resolucions del concili de Barcelona. Es volia retornar a la finalitat primera dels delmes: les obres de l'Església i l'ajut als pobres. En cas de conflicte —en retornar els delmes— seria el bisbe, com en el cas de Vic, qui determinés una resolució que no fos lesiva a alguna de les parts en litigi (vegi's ns. 2 i 4). Àdhuc es podria reparar el greuge fet per la usurpació dels delmes participant a la croada (vegi's n. 11).

Amb la recuperació dels delmes i la total llibertat de les esglésies, Oleguer aconseguí una àmplia possibilitat de dotar les pobres esglésies rurals de tot Catalunya, de restaurar-les i àdhuc de crear-ne de noves. Les esglésies s'havien de convertir en llocs segurs i per això en gran part havien de tenir una torre de defensa fortament vigilada pel rector i els feligresos contra les agressions dels lladres i de les possibles ràtzies de l'islam. Els qui no fessin cas d'aquests cànons serien excomunicats (vegi's ns. 1, 2, i 3).

Una altra institució que fou enormement vigoritzada gràcies a sant Oleguer i el concili de Barcelona que comentem, fou la «sagrera». Aquesta paraula prové del fet que en els llocs d'immunitat eclesiàstica es guarden molts cellers («sagrers») o petits graners propietat dels masos de la corresponent feligresia, on guardaven llurs collites per protegir-les del pillatge. És una institució típicament catalana que procedia ja de la immunitat que tenien els temples romans. En l'època que estudiem podríem definir-la com un terreny sagrat, posat sota la protecció i immunitat eclesiàstica que envoltava les esglésies consagrades. En totes les consagracions d'esglésies en què intervingué sant Oleguer s'hi constata la presència d'aquest curiós terreny sagrat. Com és obvi, comprenia el temple, el cementiri i un espai inclòs, dintre les trenta passes. Buscant, doncs, la seguretat i immunitat que ofería la sagrera es van instal·lar molts petits graners que estaven protegits contra la cobdícia del braç secular, així com dels robatoris. Sovint, també, aquestes sagreres es convertien en hospicis on passaren a residir els homes lliures dedicats a petits oficis, els quals, en aquests llocs excepcionals, podien actuar amb plena llibertat. També en aquest període —tal com veiem en el nostre concili de Barcelona— les sagreres foren posades sota la pau i treva de Déu (vegi's n. 7). Com hem dit,

immunitat significava protecció de l'església sobre aquests terrenys. En les sagreres no podia entrar l'autoritat civil: era com si qui es protegia en les sagreres i especialment en l'interior del temple consagrat, apel·lés al judici de Déu i de l'Església. Immunitat que serà acceptada durant molts segles per l'autoritat seglar. Qui gosava transgredir l'esmentada immunitat era excomunicat per l'església.

Sorprèn molt gratament que precisament en el primer cànon del concili de Barcelona es decretés sobre les sagreres, indicatiu segons el qual es pot deduir la importància que donava sant Oleguer a tan beneficiosa institució: «Es constitueix —diu textualment el primer cànon— pels bisbes i magnats que des d'aquest dia i per sempre qualsevol home dels dos sexes no podrà envair ni infligir (danys) a les esglésies i cementiris, cases i terrenys que es trobin a trenta passos (de l'església) a excepció de l'autoritat del bisbe i de la canònica si hi té censos. Qui no compleixi això serà excomunicat» (vegi's ns. 1 i 2).

En el suport, doncs, de la institució de la sagrera, Oleguer féu un pas molt decisiu en el tarannà peculiar de les nostres parròquies; aquestes es convertiran en llocs segurs de justícia, de convivència i d'impuls de petits artesans. Quan observem en la majoria de les parròquies consagrades pel sant que estan minades de sitges fins i tot dins de les naus del temple no podem sinó recordar la institució que tant ajudà els nostres camperols i la mateixa església.

Se'ns diu que en aquest concili de Barcelona es concediren molts privilegis a l'església de Barcelona, gràcies a la benignitat del gran amic de sant Oleguer, el comte Ramon Berenguer III. Entre aquests privilegis n'hi ha un de ben peculiar: la concessió de la dècima part dels lluïsmes i drets usètics que tenia el comte i que corresponien al seu fill (Ramon Berenguer IV) de totes les naus que entraven o sortien, o simplement transitaven pel port de Barcelona. També concedí al bisbe de Barcelona i a la seva seu la dècima de tota la moneda de Barcelona.⁶¹

61. Ens diu el Pare Risco en el volum dedicat a la diòcesi de Barcelona en *España sagrada* pàg. 266: «Una escritura del conde de Barcelona D. Pedro, rey de Aragón, dada en Lérida 14 calendas aprilis del año 1210, confirmó a la santa iglesia de Barcelona las donaciones que la hizo el conde D. Ramón su abuelo *in vita Beati Ollegari* de todas las *décimas de Laudas y Usáticos* que tenía el conde, y correspondían a su hijo, de todas las naves que entrasen, saliesen o transitasen por Barcelona. Item, en vida del mismo Olegario concedió aquel conde y confirmó el rey expresado, a la sede, la dècima de toda moneda: así la citada escritura».

No és, doncs, gens exagerat afirmar que el concili de Barcelona suposà el vèrtex del prestigi de sant Oleguer i ensems la definitiva aplicació de la Reforma gregoriana als comtats de Barcelona. En el període (a. 1123-1126) que inclou el comentat concili hi ha molts altres documents —tal com hem indicat— que manifesten que el nostre sant era un pastor pacificador: recordem per exemple la concòrdia firmada en presència de Berenguer, bisbe de Girona, i Oleguer pels canonges de Barcelona i Arnau Ermengol, degà, en les qüestions que sostenien sobre les capellanies de Sta. Maria del Mar. El document comença afirmant que és molt convenient que els pactes o coses que es gestionen quedin consignats no tant per les paraules com per escrit; així hi haurà certesa en els temps futurs. Per aquest motiu, s'escriu la concòrdia entre les dues canòniques de Girona i Barcelona.⁶²

D'altres documents manifesten el concret desig que s'apliqui la reforma en el que fa referència als delmes, com en el cas de Collsabadell⁶³ i de Sanata. En aquesta parròquia els germans Sanchet i Umbert estaven excomunicats per l'arquebisbe Oleguer per haver usurpat els delmes i primícies que eren propietat de la canònica de Barcelona. Els esmentats germans, davant de sant Oleguer, afirmen que ho van fer no pas amb mala voluntat, sinó d'una manera inconscient i prometen que no tornaran a fer aquest sacrilegi.⁶⁴

62. Doc. 6: «Rerum gestarum certitudo futurorum noticie cercius commendatur scriptis quam verbis. Ea propter per hac scripture seriem cunctis significare cupimus quod altercatio inter canonicos barchinonenses et Arnallum Ermengaudi eiusdem sedis decanum ventilata est de capellania Sancte Marie que est in littore maris eo quod ipse decanus dicebat eam se debere habere per decaniam ac contra canonici asserebant et dictis et scriptis eam iuris esse ipsius kanonice et precedentes decanos eandem per ipsam kanonicam optinuisse. Tandem vero intuitu concordie et pacis in presentia dompni archiepiscopi Ollegarii et venerabilis gerundensis episcopi Berengarii in ipso capitulo Barchinonensi definitum est ut nemo de cetero requirat vel habeat eam per decaniam scilicet post mortem ipsius decani qui preceptum dompnum archiepiscopi. Hunc accipit eam de manu Raimundi Bernardi qui ipsius canonicis nunc curam videtur gerere redeat in dispositionem et ordinationem sicut et cetera capellanie rectoris ipsius canonicis. Salva in omnibus episcopali reverencia. Hanc itaque deffinitionem ut nemo deinceps absque gradus sui periculo violare presumat episcopali auctoritate statuimus».

63. Docs. 11 i 13.

64. Doc. 10: «Notum sit cunctis qualiter nos fratres videlicet Sanchet et Umbertus diu excomunicati a domino nostro archiepiscopo tarrachonensi fuimus pro decimis et primiciis ecclesie Sancti Iohannis de Senata. Et quem predictas decimas recognoscemus iuris esse barchinonensis canonicis in manu Ollegarii barchinonensis episcopi atque

AJUT ALS BISBES SUFRAGANIS

No podem deixar de remarcar l'ajut que tots els bisbes sufraganis de sant Oleguer reberen d'ell. Sempre era present en els actes importants que se celebraven en llurs diòcesis, com en el cas de les consagracions d'esglésies. De totes elles cal fer esment de l'acta de consagració de l'església monàstica de Santa Maria de Serrateix.⁶⁵ És un document molt extens en el qual es donen i confirmen al monestir més de 33 possessions que consistien en 7 esglésies, masies, connamines, honors en moltes viles i dominatures en territoris com el mateix Serrateix. A l'esmentada església se li dóna la llibertat, encara que haurà d'anar a buscar el crisma a Vic.

Oleguer anà a consagrar aquesta església monàstica per petició i rogació dels bisbes d'Urgell i de Vic. L'arquebisbe Oleguer beneeix l'assemblea amb una fórmula molt llarga que quasi és un sermó: «En nom de Déu i de la gloriosa sempre Verge Maria i dels beats apòstols Pere i Pau; ja que per la divina clemència m'ha permès ésser indigne pastor...».⁶⁶

archiepiscopi et Petri archidiachoni et omnis conventus presentis atque futuris ecclesie barchinonensis sine dolo et malo ingenio definimus et evacuamus et omnino dimitimus predictas decimas et primicias de Senata. Et ne de cetero non sive aliquis voce vel occasione nostri hoc supradictum temptemus sive temptet inquietare presenti scripto supradictis personis ecclesie barchinonensis predictas decimas et primitias tradimus et difinimus. Siquis nostrum hanc scripturam difinitionis venerit ad inrumpendum reus sacrilegii pro sacrilegio quod dirruperit emendet barchinonensi clero et insuper hoc maneat firmum».

65. Doc. 3.

66. Doc. 4: «Et ego Ollegarius archiepiscopus simul cum pontificibus qui mecum adsunt ex parte Dei atque gloriose semper virginis Marie ac beatorum apostolorum Petri et Pauli, quantum divina clemencia nobis pastoribus indignus permittitur, hanc absoluteionem manifestamus atque patefacimus, ut quis statutem hic fraternitatem fideliter tenuerit, et in eo usque ad finem perseveraverit in extremo exitus sui obitus ad effugandam potestatem facinorum suorum venerabilior eucharistia dominici corporis et sanguinis a nostre facultatis amminiculo indilate celebrabitur, penitenti etiam cunctarum ebdomadaram tercium dies impositae penitencie dimittatur, dum operi eiusdem cenobii supramemorati de sua dapsilitate subvenire conatus fuerit. Concedimus etiam ut si quis ex hoc seculo migrans de proprio censu aliquam partem ad servicium Dei genitricis peragendum prebere voluerit, recipiatur et cum dignis iubilacionibus Deo persolvendis eodem in loco sepeliatur. Dignum namque est ut quisque criminosus ad salvacionis tutelam citius convolet. Unde sancti canones asserunt quod elemosina

La consagració de Sta. Maria de Guissona tingué lloc l'any 1098, però el 1123 o 1124 rebé la confirmació de les donacions dels bisbes de la província tarraconense, el primer dels quals era Oleguer, seguit de Pere d'Urgell i Bernat de Roda-Barbastre.⁶⁷

Per últim, cal remarcar l'ajut que el bisbe de Vic, Ramon Gaufred, rebé de sant Oleguer en la consulta que aquest bisbe li féu al voltant de l'any 1125, sobre si es podia admetre als ordes un jove que per accident occí un altre quan era nen. Jugant li va fracturar el cap i morí després d'haver estat gravíssim molts dies. Contesta el sant afirmant que els dubtes fan que la sentència o resposta sigui dubtosa i ambígua, ja que no es pot esbrinar si la fractura fou motivada per negligència o deliberadament. Seguint els consells de sant Agustí i altres doctors, que ens ensenyen que tals casos d'incertesa cal interpretar-los a favor de la millor part, confiant en Déu, la misericòrdia del qual és millor i està per sobre de les vides (terrenals) i tenint present que aquest jove per la seva bona índole podrà lloar en l'església de Déu, pot accedir als graus menors (dels ordes). Si després per la seva bona vida i bons costums avança en edat per la gràcia de Déu, podrà accedir als graus (diaconat i sacerdocí).⁶⁸

mortuorum levamen est ecclesiarum ac sustamen pauperul. Ergo qui altario serviunt cum altario participant, scimus namque quod grex monachilis fidelium fratrum indesinenter pernoctad atque cunctos ad caritatem sponte concurrentes in psalmis, in himnis, canticis spiritualibus, missis, libenter excipiunt, ac tam mortuos quam vivos devotis mentibus Deo comendent. Si quis vero huic perceptioni et decreto resistere voluerit, Deus omnipotens illi resistad in presenti seculo et in futuro, et societur cum Iuda traditore Domini et cum Satan et Abiron qui viventes in infernum descenderunt, ita et illi quisquis fuerit nisi resipuerit, et ad congruam satisfaccionem coram abbate et monachis non venerit in interitum eterne maleditionis incurrat. Quisquis vero huic constitutioni obediens fuerit, et benevolus erga abbatem vel monachis extiterit, et adiutorium illis impenderit, Deus omnipotens sit ei retributor omnium bonorum, dedit illis gratiam et benedictionem hic et in futuro et sit particeps in omnibus beneficiis et oracionibus vel oblacionibus que ibidem Domino Deo oblata fuerint».

67. Doc. 4.

68. Doc. 13: «Ollegarius dei grati Tarrachonensis episcopus, venerabili fratri Raimundo ausonensi episcopo, salutem. De iuvene illo super quo me consuluistis ut vobis consulerem, qui puer puerum ludens ludentem impedivit ad casum quod caput frangeretur, hoc nobis respondendum videtur. Quoniam ille vuleneratus postmodum, ut fertis convaluit, et post dies multos in languorem recidens defunctus est, rem quidem dubiam certa determinare sententia minime possumus. Ambiguum namque videtur, utrum ex occasione vulneris aut ex incuria, aut ex aliquo, ut assolet, accidenti recidivus,

DEVOCIÓ A SANTA EULÀLIA I AL SEPULCRE DE JESÚS

Altres documents d'aquesta època són entranyables; indiquen la gran devoció que la canònica de Barcelona presidida per Oleguer tenia a santa Eulàlia i el sant sepulcre. En el primer document se'ns diu que el canonge degà Arnau donà tres èmines d'oli per sostenir la llàntia que dia i nit ha de cremar davant el sepulcre de la beata verge i martir santa Eulàlia, donant a tal fi un alou de dos masos que estan a can Ramonet, a Horta i a Provençals. L'arquebisbe Oleguer ho accepta.⁶⁹

També acceptà l'arquebisbe la donació que fa un altre canonge anomenat Ardenci d'un alou que es troba sota l'aqüeducte de Barcelona, en un lloc denominat Pereiró. Ho dóna a l'altar del sant sepulcre amb la condició que en el mateix altar canti missa un sacerdot elegit pel mateix capítol cada dilluns, dimarts i dissabte.⁷⁰ Probablement després del viatge a Terra Santa, Oleguer portà alguna relíquia (com ho féu l'abat de Cluny (a. 1122) amb l'espasa que traspasà el pit de Jesús). Oleguer potser portà un fragment de la llosa del sepulcre que potser féu venerar en un altar dedicat al sepulcre de Jesús.

eum languor oppresserit. Quoniam beati Agustini et aliorum doctorum consilia nos edocet talia incerta in meliorem semper partem interpretari debere, de confidentia Dei, cuius misericordia melior est super vitas, presumentes, hunc bone indolis iuvenem laudamus in Ecclesia Dei ac minores gradus posse provehi. Si vero laudabilis vita et honesta morum conversatio cum etate proficiens, ipsum canonico tempore acceptabilem commendaverit, sacros nihilominus gradus mediante Dei gratia sortiri poterit».

69. Doc. 8: «Elemosinis peccunia redimi divine legis testatur auctoritas ea propter ego Arnallus barchinonensis sedis dechanus dono et offero Deo et Glorioso Dei Genitrici Marie et beate virgini et martiri Eulalie tres eminas olei ad concinnandam lampadam que idnefesse ardeat ante sepulcrum eiusdem martiris. Adhuc quippe census omni anno persolvendum dono totum meum alodium duos videlicet mansos in Orta et .I. in Romaned et alium in Provincials cum suis illorum pertinentiis eo pacto ut de his ego ipse quamdiu vixero donem prefatum census predicto sanctuario in prefixo ermino et post obitum meum illi quibus istum honorem dimissere nisi prius ego alium honorem comutavero unde predictum census sine diminutione in perpetuum quot annis habere valeat. Si vero hanc emendationem ut diu non fecero quicumque prephatos mansos habuerint solvant predictum census prenominato sanctuario fideliter sicut prefixum est. Sin autem reddere contempserint dominium quod ipsi habebunt habeat ibi ipsa ecclesia. Hanc itaque devotionis mee oblationem si quis defraudare presumpserit incurrat iram Dei et indignationem cuius me propter hoc perconsequi misericordiam et miserationem».

70. Doc. 17.

Un dels documents més eminents del període que estem conclouent és el pergamí on hi ha l'autògraf de la signatura del sant. És original i es conserva a l'Arxiu capitular. Oleguer fa donació de les seves propietats a la canònica de Barcelona, diverses cases que té dins els murs de la ciutat de Barcelona en les quals habita —perquè així ho volgué sant Oleguer— un tal Arnau Pistor. També dóna el forn —prop de les cases d'Arnau Adalls— i tots els atuells («cum operatorii qui sunt super ipsum ferregenalem») propietat d'Oleguer, que ho va rebre per testament de Berenguer Bernat després de la mort de la seva muller. Aquesta donació la fa per amor a Déu i com a remei de la seva ànima.⁷¹ En aquest petit pergamí s'observa el despreniment que tenia el sant de les seves propietats. Interpretem que aquestes possessions les degué tenir un cop fou bisbe (a. 1116), ja que en el període que fou canonge regular a Sant Adrià de Besòs i a Sant Ruf d'Avinyó no podia tenir propietats particulars; per tant, és de suposar que de les possessions que devia heretar dels seus pares (a Barcelona i Terrassa) se'n despregué tan bon punt entrà en la canònica regular de Sant Adrià.

EL CONCILI DE ROMA DEL 1126

Amb el concili de Roma del 21 de juliol de 1126 —previs uns documents d'un molí de Mollet—⁷² es conclou aquest interessant període de la vida de sant Oleguer. En l'esmentat concili del 21 de juliol de 1126 hi assistiren 24 bisbes, 2 abats i el prior dels camaldulencs, tots ells italians. Però es volgué que el nostre arquebisbe sant Oleguer per escrit donés la seva opinió. Es veu, doncs, que a Roma es tenia molt present el prestigi del sant i la seva gran saviesa. Ens dirà un cronista de l'època que «el bisbe de Tarragona era un home religiós i erudit en la ciència literària».⁷³ El tema del concili⁷⁴ sobre el qual Oleguer hagué d'expressar el seu punt de vista era francament molt

71. Doc. 15. Segueixen dos interessants documents referents a Mollet, en concret d'un molí, que Mir Ricolf tenia junt amb el molí concedeix a Oleguer i els canonges el resclosari, els exaguadors, els trestoledors i els glebaris. Demana, però, el dret que pugui regar sempre que sigui necessari de la mateixa aigua «els meus camps que encara tinc».

72. Docs. 17 i 18.

73. MANSI, *Sacrorum conciliorum...*, vol. 21, pàg. 684.

74. Doc. 20.

enrevessat. Es tractava de les picabaralles entre Gènova i Pisa sobre la jurisdicció de l'illa de Còrsega. L'arquebisbe —per raons polítiques— volia ser el cap eclesiàstic també d'aquella regió. La qüestió ja es va iniciar en els pontificats de Gregori VII i Urbà II.⁷⁵ A la solució favorable als pisans s'hi oposaren els de Gènova en el pontificat de Calixt II, el qual donà la raó als de Gènova.⁷⁶ Els pisans, amb el seu arquebisbe Roger al cap, manifestaren la seva indignació al papa Honori II, ja que creien que tenien tots els drets sobre la jurisdicció eclesiàstica i àdhuc política sobre l'illa de Còrsega. Anaren a Roma. El papa volgué pacificar els pisans i genovesos, per això es demanà la intervenció de sant Oleguer, que tenia fama d'ésser el gran pacificador de l'Europa del sud. Els genovesos, però, no volgueren assistir-hi malgrat que el papa els va convocar en tres ocasions. Fins que el 21 de juliol de 1126 es convocà el concili a Roma, en el qual ja hi havia per escrit la contestació d'Oleguer. La resolució del concili fou favorable als pisans segons ens explica la carta que envià el papa a Roger de Pisa,⁷⁷ en la qual se li concedia la jurisdicció eclesiàstica sobre els bisbats de Còrsega i el pal·li, signe del poder supraepiscopal; dignitat i ornament que Oleguer ja tenia feia molts anys.

Així és com s'acaba un dels períodes més esplendorosos de la vida de sant Oleguer, intervenint com a pacificador en un afer europeu.

75. J. M. MARTÍ BONET, *Roma y las iglesias particulares en la concesión del palio...* (Barcelona, 1976), pàgs. 176-177: «En virtut d'un privilegi de Lluís el Pietós a favor de la Santa Seu, el papa pretenia la propietat de les illes de Còrsega i Sardenya. Per això, Gregori VII intenta exercir el seu domini mitjançant legats i establint un vicariat a Còrsega a favor del bisbe de Pisa.

Sardenya, en temps de Gregori VII, tenia dos arquebisbats: el de Torres i el de Càller, als arquebisbes dels quals el papa concedí el pal·li.

En el pontificat d'Urbà II, a causa de la valerosa lluita dels pisans contra els sarraïns a l'illa de Còrsega, aquest papa eleva el bisbe de Pisa Daibert, arquebisbe de Còrsega, tal i com consta en el *privilegi del 21 d'abril de 1092*. En aquest document es diu que el bisbe de Pisa podrà disposar i regir els bisbats de l'illa. L'arquebisbe serà ordenat pel papa. També se li concedeix el pal·li amb la fórmula adjunta que indica que el pal·li és la plenitud de l'ofici pontifical».

76. J. M. MARTÍ BONET, *Roma y las Iglesias particulares...*, pàg. 177: «Els de Gènova pretenien també el domini de l'illa de Còrsega; per això veien amb mals ulls que el de Pisa fos arquebisbe d'aquella regió. Tot això motivà una oberta lluita entre els de Gènova i els de Pisa. Calixt II, que, en un principi, tenint presents els privilegis dels seus predecessors, confirmà el domini pisà sobre l'illa; no obstant això, després, en aliar-se amb els genovesos, considerà irrita la donació anterior».

77. Doc. 20.

APÈNDIX DOCUMENTAL
transcripcions i registes a cura d'Anna Rich

1

3 abril 1123. (Laterane III non. Aprilis).

Carta del papa Calixt II dirigida als bisbes, reis, comtes i altres barons, animant-los a marxar com a croats contra els sarraïns opressors de l'Església de les Espanyes i prometent-los l'absolució de llurs pecats, nomenant legat de l'exèrcit cristià Oleguer, arquebisbe de Tarragona.

O: Original no localitzat o perdut

A: ACB. Lib.I Antiq. fol. 21, núm. 35.

B: ADB. Processos de Beatificació i Canonització, 23, Sant Oleguer, fols. 224r-225r.

C: ACB. Còdex, 233, fol. 397v-398v.

Mas, *Notes...*, pàg. 285, núm. 1306.

JL. 7116.

Publ. Card. Aguirre, *Concil. Hisp.*, t. 3. p. 330.

Publ. PL. 163, col. 1305.

Publ. ES, XXV, doc. XVII, pàg. 223.

Publ. Mansi, XXI, 217.

Transcripció ex A.

A Calixtus episcopus servus servorum Dei, omnibus episcopis, regibus, comitibus, principibus, ceterisque Dei fidelibus Salutem et apostolicam benedictionem. Pastoralis officii nobis a Deo commissi sollicitudo depositi ut omni vigilantia et circumspectione gregem dominicum et custodiamus et paschamus Ispaniarum siquidem ecclesia quot calamitatibus quot filiorum Dei mortibus per paganorum opresionem assidue conteritur neminem vestrum latere credimus. Ea propter dilectionem vestram tamquam Deo cuius legatione fungimur exortate per nos ammonemus et tamquam karissimos filios precibus quibus possumus incitamus quatenus ad fratrum defensione ecclesiarum liberationem insudare nullatenus desistatis. Omnibus enim in hac Dei expeditione constanter militantibus eandem peccatorum remissionem quam orientalis ecclesie defensoribus fecimus apostolica auctoritate et concessa nobis divinitus potestate benigne concedimus. Illos autem qui signum Crucis in suis vestibus hac de causa imposuerunt si ab hoc Pascha usque ad aliud votum suum persolvere non saterint a gremio deinceps sancte ecclesie donec satisfaciant summovemus verum quia exercitum vestrum per nos ut desideraremus visitare nequimus karum fratrem nostrum Oldegarium

tarrachonensem archiepiscopum ad ipsum ex latere nostro delegare curavimus nostras ei vices et in hoc specialiter comittentes ut ipsius consilio et dispositione corrigendi corrigantur et confirmanda cooperante domino confirmentur. Si qua vero dubia in exercitu eodem emerserint ipsius experientia terminentur. Ipsum itaque dilectioni vestre attentius commendamus rogantes ut illam in vobis inveniatur caritatem que nos ad eum vobis comittendum compellit. Omnipotens dominus beatorum apostolorum suorum Petri et Pauli meritis sua nos miseratione custodiat et ad gloriosam de inimicis christianorum victoriam et felicem consumationem pervenire concedat.

Datum Laterani quarto nonas aprilis.

2

24 setembre 1123

Oleguer, arquebisbe de Tarragona, junt amb els canonges de Barcelona i un gran nombre de fidels acut a consagrar l'església de Sant Genís de l'Ametlla, situada al territori de Barcelona.

O: Original no localitzat o perdut.

A: Còpia del 25 d'octubre de 1553, autoritzada per Jaume de Feu, notari de Barcelona, avui perduda, ex O.

C: Còpia del s. XVIII, Barcelona, AD, Liber Dotaliarum VII, ff. 223-225. Ex A.

Publ. Campillo, *Disquisitio...*, tit. XXI, pp. 54-56. «Ex regentia curie vicariatum».

ADB. Campillo, *Speculum ...*, III, fol. XVr (transcripció parcial).

Publ. Mas, *Notes ...*, XIII, pàgs. 234-237, núm. 14, ex B.

Publ. Ordeig, *Les dotalies...*, núm. 314.

DOCUMENT NUM. 3

28 setembre 1123.

Oleguer, arquebisbe de Tarragona, acut a precís del bisbe Pere Berenguer d'Urgell, junt amb el bisbe Ramon de Vic i l'abat Guillem de Serrateix a consagrar l'església monàstica de Santa Maria de Serrateix, al Berguedà.

O: Original perdut, arxiu de Ripoll.

A: Còpia circa 1829. Vic, AC, col. Ripoll, vol. III, pp. 9-12, ex O.

Publ. Ordeig, *Les dotalies...*, núm. 315

4

(1123, setembre?) 15 setembre 1098. (Anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi MXCIII, indictione VI, epacta XX, VI concurrente III ciclo solari V decemovenali XVII kalendas octobris).⁷⁸

Consagració de l'església de Santa Maria de Guissona pels bisbes Ot de la Seu, Folc de Barcelona i Ponç de Roda en presència dels comtes d'Urgell i de Pallars i d'una gran munió de nobles, clergues i laics. Li confirmen tots els béns que posseïa i els que li foren donats en aquesta ocasió. Al final apareixen les rúbriques, en successives confirmacions del document, d'Oleguer, arquebisbe de Tarragona, Pere, bisbe de la Seu, i dels seus successors Bernat i Bernat Roger, bisbes.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACU, Còpia contemporània, constitucions d'esglésies, 32.

Publ. MH., ap. 322

Publ. Mansi, 1097, 1102.

Publ. Baraut, «Les actes de consagració...», núm. 75.

5

3 desembre 1123. (III nonas decembris anno XVI regni Ledovico rege).

Establiment signat per Oleguer, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, amb el consentiment dels canonges de la seu de Barcelona, a Pere Dalmau, la seva muller Arsenda i llur fill, de la dominicatura que la Canonja té al Penedès, al terme del castell de Font-rubí, al lloc de Pinells, a cens de tres èmines de forment net, mesura de la Granada, pagadores en el terme de la festa de Sant Miquel a Nadal.

O: Original no localitzat o perdut

78.: La ubicació d'aquest document es fa segons el moment de la confirmació de l'acta per Oleguer i Pere, bisbe d'Urgell, els quals coincideixen entre els anys 1123 —elecció de Pere— i 1137 —mort d'Oleguer. Hom la considera en aquesta data per la proximitat de la resta d'actes de consagració, que podrien haver estat efectuades en un mateix temps-viatge d'Oleguer.

A: ACB. Perg. Caixa Sant Oleguer, núm. 7 (1123). (Còpia contemporània, sense signatures).

B: ACB. Lib. IV Antiq. fol. 118, núm. 308.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 296, núm. 1329.

Transcripció ex A.

In Dei nomine. Ollegarius Dei Gratia tarrachonensis archiepiscopus et omnis conventus canonicorum barchinonensis sedis donatores summus tibi Petro Dalmati et uxori tue Arsendis et unu filio tuo post te quem tu eligere volueris per presentis scripture paginam. Sit manifestum qualiter damus vobis imadictis dominicaturam nostre kanonice quem habemus in territorio Penitensi in termino katri Fontis Rubei in loco vocitato Pinels sicut nos voce nostre kanonice eam ibi habemus vel haberes debemus et vos melius invenire poteritis. Que omnia advenerit nostre kanonice fidelium largitione aliisque modis vel vocibus. Suprascripta quoque omnia que vobis damus tali conditione facimus ut bene construat et fortitudinem ibi edificetis et teneatis et possideatis in vita vestra et detis nostre kanonice annuatim a festivitatem Sancti Mikaelis atque in festivitate Natalis Domini eminas ·III· frumenti nitidi ad mensuram fori Granate que nobis aportare faciatis barchinonensi kanonica et nos adiuvemus vos tenere et deffendere prescripta omnia [ex officio nostro⁷⁹] ad vestra utilitatem. Nec liceat vobis ex prescriptis omnibus aliquo dare vel alienare vel dominum aliud proclamaré nisi nos presentes donatores et successores nostros. Post obitum de te Petro iamdicto et unus filio tui qui hec habeat per te prescripta omnia cum omnibus meliorationibus et augmentationibus a vobis ibi factis revertantur in iure et dominio barchinonensis kanonice sine ullo impedimento. Siquis ex utraque parte tam donatoris quam susceptoris hanc convenientie scripturam disrumpere temptaverit si infra ·XXX· dies ab alio ammonitus non emendaverit transactis ·XXX· diebus in duplo componat. Ac scriptura manente in perpetuum.

Actum ·III· nonis decembris anno ·XVI· regnante Ledovico rege.

6

9 juliol 1124. (VII idus iulii anno Dominice Incarnationis Millesimo CXXIII).

Concòrdia firmada en presència de Berenguer, bisbe de Girona, i Oleguer, arquebisbe de Tarragona, pels canonges de Barcelona i Arnau Ermengol, degà, en les qüestions que sostenien sobre les capellanies de Santa Maria del Mar.

O: Original no localitzat.

A: ACB. Lib. I Antiq. fol. 37, núm. 74.

79. A: Interlineat

Mas, *Notes ...*, X, pàg. 297-298, núm. 1332.

Transcripció ex A.

Rerum gestarum certitudo futurorum noticie cercius commendatur scriptis quam verbis. Ea propter per hac scripture seriem cunctis significare cupimus quod altercatio inter canonicos barchinonenses et Arnallum Ermengaudi eiusdem sedis decanum ventilata est de capellania Sancte Marie que est in littore maris eo quod ipse decanus dicebat eam se debere habere per decaniam ac contra canonici asserebant et dictis et scriptis eam iuris esse ipsius kanonice et precedentes decanos eandem per ipsam kanonicam optinuisse. Tandem vero intuitu concordie et pacis in presentia dompni archiepiscopi Ollegarii et venerabilis gerundensis episcopi Berengarii in ipso capitulo Barchinonensi definitum est ut nemo de cetero requirat vel habeat eam per decaniam scilicet post mortem ipsius decani qui preceptum dompnum archiepiscopi. Hunc accipit eam de manu Raimundi Bernardi qui ipsius canonice nunc curam videtur gerere redeat in dispositionem et ordinationem sicut et cetere capellanie rectoris ipsius canonice. Salva in omnibus episcopali reverencia. Hanc itaque deffinitionem ut nemo deinceps absque gradus sui periculo violare presumat episcopali auctoritate statuimus.

Actum est hoc ·VII· idus iulii anno Dominice Incarnationis millesimo ·C·XX· IIII.⁸⁰.

Ollegarius indignus tarrachonensi metropolis minister. SS. S+ Arnalli sacerdotis atque decani hoc laudantis. Berengarius Dei Gratia gerundensis ecclesie episcopus. S+. Petri archilevita. S+. Raimundi Berengarii levita.

S+. Arnalli subdiachoni qui hoc scripsit die et anno quo supra.

7

15 juliol 1124. (Idus iulii anno XVI regni regis Ledoici).

Venda feta per Diadema i el seu fill Dorca a Martí Pellicer i la seva esposa Arnaueta d'unes cases al burg sota murs de la ciutat de Barcelona, essent testimoni Oleguer, arquebisbe de Barcelona.

O: ACB. Perg. Caixa Sant Oleguer, núm. 8 (1124).

Catalunya Romànica, XX, pàg. 50. (Reproducció i regest, datant-lo el 1114).

Transcripció ex O.

In nomine Domini. Ego Diadema et filio meo Dorca venditores sumus vobis Martini Pellicarii et uxor tua Arnalleta emptoris. Per hanc scripturam venditionis nostre vendicimus vobis domos nostras quod habemus in burgo civitatis Barchinone

80. Notació posterior al marge dret: 1124.

subtus murum ante Palmas qui fuerunt Arbertus Bernardi vicarii cum curte et parietes cum solis et suprapositis cum gutis et stillicidiis hostiis ianuis foveis et cloacis. Advenit mihi Diadema per meum decimum et ad filio meo Dorca per ienitores suos aliisque vocibus et modis. Terminantur autem prephatas domos ab orientis in orto qui fuit Arbertus Bernardi vicarii. A meridie in gutis et in parietes mansionum Bernardus Clarii. Ab occiduo in platea qui transit ad domum Sancte Marie quod est iuxta mare. A circium in parietes mansionum predicti Arberti Bernardi. Quantum iste affrontaciones includunt sic vendimus vel predictas domos simul cum ingressibus et egressiis eius et de nostro iure in vestrum tradimus dominium et potestatem ab omni integritate ad vestras voluntates faciendas exceptus hoc ut detis censum ad canonicis et sancteque Eulalie ·III· argencios plate bone annuatim omni tempore vos et vestris successores. Accepimus quoque propter prephata omnia morabetinos ·XXX· de auro quos vos nobis dedistis in precio et per precium quod nos manibus nostris recepimus sicut satis est manifestum. Hanc igitur scripturam utrius nostre venditionis quisquis vero venditores quam acceptores temptaverit disrumpere vel ingringere componat alteri parti cum dampnum fecerit predicta hec omnia in duplo cum omni sua melioratione et postmodum maneat firmum.

Actum est hoc idus iulii anno ·XVI· regni regis Ledoici.

S+ Diadema. S+ Dorca. Nos qui ista venditione fecimus firmavimus et testes firmare rogavimus. Ollegarius archiepiscopus SS. Geralli levita. S+ Mironi presbiter. Poncius sacer et Sancti Petri sedis canonicus. S+ Berengarii levite. S+num Raimundus Bernardi. S+num Arnallo Bonefilii. S+num Petri de Beders. S+num Renal Pellicarii.

S+ Ademar sacerdos qui hoc scripsit cum literis rasis et emmendatis in linea IIII et VI et X et XI die et anno quo supra.

8

3 febrer 1125. (Idus februarii anno Incarnationis Dominice CXXXV post millesimum).

Donació feta per Arnau, degà de la seu de Barcelona, a Déu, la Verge Maria i Santa Eulàlia, de tres èmines d'oli per a sostenir la llàntia dels altars de les dites veneracions, donant a tal fi un alou de dos masos a Romanet, Horta i Provençals. Oleguer, arquebisbe, signa entre els testimonis.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACB. Lib. I Antiq. fol. 200, núm. 538.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 298-299, núm. 1334.

Transcripció ex A.

Elemosinis peccunia redimi divine legis testatur auctoritas ea propter ego Arnallus barchinonensis sedis dechanus dono et offero Deo et Glorioso Dei Genitrici

Marie et beate virgini et martiri Eulalie tres eminas olei ad concinnandam lampadam que indefesse ardeat ante sepulcrum eiusdem martiris. Adhuc quippe censum omni anno persolvendum dono totum meum alodium duos videlicet mansos in Orta et ·I· in Romaned et alium in Provincials cum suis illorum pertinenciis eo pacto ut de his ego ipse quamdiu vixero donem prefatum censum predicto sanctuario in prefixo termino et post obitum meum illi quibus istum honorem dimissere nisi prius ego alium honorem comutavero unde predictum censum sine diminutione in perpetuum quot annis habere valeat. Si vero hanc emendationem ut diu non fecero quicumque prephatos mansos habuerint solvant predictum censum prenominato sanctuario fideliter sicut prefixum est. Sin autem reddere contempserint dominium quod ipsi habebunt habeat ibi ipsa ecclesia. Hanc itaque devotionis mee oblationem si quis defraudare presumpserit incurrat iram Dei et indignationem cuius me propter hoc spero consequi misericordiam et miserationis.

Actum est hoc idus februarii anno Incarnationis Domince ·C·XXV· post millesimum.

S+ Arnalli sacerdotis atque decani qui hanc donationem feci et firmavi et testibus firmari rogavi.

Ollegarius archiepiscopus SS. S+ Petri Primicherii. Guillelmus Bernardi levita. S+num Mironi presbiteri. S+ Berengarius presbiter. S+num Bernardi qui vocant Penelli. S+ Berengarii subdiachoni. S+num Arnalli levita.

Raimundi Ollegari levita qui hoc scripsit cum ibi supraposito die et anno quo supra.

9

30 juny 1125. (II kalendas iulii anno XVII regni Ledoici regis).

Establiment d'un mas al territori de Barcelona, a la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana, al lloc dit d'Espodoria, amb arbres i terres pertinents feta per Oleguer, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, amb el consentiment dels canonges de la seu de Barcelona, a Ramon Berenguer i la seva muller Ermessenda i llur posteritat, perquè hi construeixin una torre de pedra i calç i cases bones. El cens serà d'un porc pagador cada any a la canonja per l'habitació, del quart per la terra i el delme i braçatge pels fruits.

O: Original no localitzat o perdut

A: ACB. Pergamins, Caixa Sant Oleguer, 9 (1125). (Còpia contemporània).

B: ACB. Lib. IV Antiq. fol. 13, núm. 41.

Mas, X, 1338, pàg. 330.

Transcripció ex A.

In Christi nomine. Ego Ollegarius tragonensis metropolis qualiscumque minister cum omni conventu canonicorum sedis Barchinone. Damus tibi Raimundo

Berengarii uxorique tue Ermesendis et progeniei atque posteritati vestre mansum unum quod habemus in territorio Barchinone infra parroechiam Sancte Eulalie Provinciane in loco quem dicunt Espodoia cum terris cultis et eremis et arboribus que sunt in circuito ipsius mansi. Sub tali condicione⁸¹ damus tibi prefatum mansum ut ibi turrim ex petra et calce construatis et bonas domos edificetis et abeatís et possideatis vos et proenies vestra unus post alium in servicio nostro et successorum nostrorum nec liceat vobis in prescriptis omnibus alium seniore[m] facere vel proclamare nisi nos vel successores nostros. Dabitís quoque vos anuatim et filii vestri nostre canonice et nobis porcum unum canonicalem recipientem pro ipsa manedia et ex alia terra quartam partem et decimam et bracaticum fideliter de omnibus fructibus ac tenebitis ibi nobis gansadam unam anserum unde dabitís nobis medietatem et decimam cum alia decima peccorum et volatilium que ibi nutriti fuerint. Siquis vero ex utraque parte tam donatorum quam acceptorum hanc scripturam disrumpere temptaverit si infra ·XXX· dies quo ab alio amonitus fuerit simplum non emendaverit post ·XXX· dies malefactum dupla compositione emendet et postmodum hec scriptura maneat firma et inconvulsa.

Actum est hoc II kalendas iulii anno ·XVII· regni Ledoici regis.

Ollegarius Dei Gratia archiepiscopus SS. S+num Petri archilevita. Guillelmus Bernardi levita SSS. S+num Guillelmus Raimundi presbiteri. S+num Petri de Bagnariis. S+num Petri subdiaconi. S+um Petri primicherii. S+ Geralli levita. S+num Berengarii levita. S+num Mironi presbiteri. S+num Arnalli subdiaconi. S+num Berengarii subdiaconi qui hoc scripsit die et anno quo supra.

S+num Geralli levita qui hoc translatum scripsit.

10

5 juliol 1125. (III nonas iulii anno XVII regni Ledoici regis).

Restitució dels delmes i primícies a l'església de Sant Joan de Sanata en mà d'Oleguer, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, dels canonges de la seu de Barcelona i de Pere Ardiaca, feta per Sachet i Umbert, germans, que els havien usurpats i per això havien estat excomunicats per Oleguer, arquebisbe de Tarragona.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACB. Lib. III Antiq. fol. 47, núm 134.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 300, núm. 1339.

Transcripció ex A.

⁸²Notum sit cunctis qualiter nos fratres videlicet Sachet et Umbertus diu excomunicati a domino nostro archiepiscopo tarrachonensi fuimus pro decimis et

81. B: *condicione*.

82. Notació posterior al marge esquerre: *Senata*.

primiciis ecclesie Sancti Iohannis de Senata. Et quem predictas decimas recognoscemus iuris esse barchinonensis canonice in manu Ollegarii barchinonensis episcopi atque archiepiscopi et Petri archidiaconi et omnis conventus presentis atque futuris ecclesie barchinonensis sine dolo et malo ingenio definimus et evacuamus et omnino dimitimus predictas decimas et primicias de Senata. Et ne decetero non sive aliquis voce vel occasione nostri hoc supradictum temptemus sive temptet inquietare presenti scripto supradictis personis ecclesie barchinonensis predictas decimas et primitias tradimus et difinimus. Siquis nostrum hanc scripturam difinitionis venerit ad inrumpendum reus sacrilegii pro sacrilegio quod dirruperit emendet barchinonensi clero et insuper hoc maneat firmum.

Actum est III nonas iulii⁸³ anno ·XVII· regni Ledoici regis.

Sig+num Sachet. Sig+num Umberti qui hoc diffiniedo et evacuando confirmamus et alios firmare rogamus. Sig+num Petri Raimundi. Sig+num Raimundi.

S+ Raimundi sacerdotis qui hoc scripsi cum literis suprapositis in linea III die et anno quo supra.

11

7 novembre 1125. (VII idus novembris anno XVIII regnante Ledovico rege).

Restitució dels delmes de la parròquia de Sant Sadurni de Collsabadell, propis de la Canonja de la seu de Barcelona, feta per Arnau Guillem, la seva esposa Filipensa i llur fill Bernat, a Déu i la Canonja de la seu de Barcelona en mà d'Oleguer, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, i dels canonges de la seu de Barcelona, a qui els havien usurpats i per això havien estat excomunicats.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACB. Lib. III Antiq. fol. 46, núm 129.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 302, núm. 1343.

Transcripció ex A.

Notum sit cunctis qualiter ego Arnallus Guillelmi et uxor mea Filipensa et filius noster Bernardus contra Deum et iusticiam barchinonensis sedis canonice violenter tenuimus decimas parrochie Sancti Saturnini Collis de Sabadel que indubitanter iuris predicte canonice sunt unde excommunicationis sententiam diu passi et nunc recognoscentes inde esse obnoxios reddimus et diffinimus predictas omnes decimas Sancti Saturnini Deo et canonice barchinonensis ecclesie in manu Ollegarii

83. Notació posterior al marge: Anno Domini 1124.

tarrachonensis archiepiscopi et iamdicte sedis canonicorum illas decimas tradimus et evacuamus et ne aliquis voce vel occasione nostra aliquid deinceps in predictis decimis requirat presenti scripto vobis difiniendo omnino dimitimus. Siquis contra hanc cartam difinitionis venerit ad inrumpendam componat in duplum hoc suprascriptum barchinonensi canonice et in super hec carta difinitionis firma permaneat.

Actum est hoc ·VII· idus novembris anno ·XVIII·⁸⁴ regnante Ledoico rege.

S+num Arnalli Guillelmi. S+ Filipense uxoris sue. S+num Bernardi filii eorum, nos qui hanc difinitionem et evacuationem facimus. S+num Olivarii. S+num Cuculla. S+num Raimundi Giriberti.

S+num Petri Bernardi qui hoc scripsit die et anno quo supra.

S+ Guillelmus Iohani sacerdos.

12

7 novembre 1125. (VII idus novembris anno XVIII regnante Ledovico rege).

Establiment de dues parts dels delmes de l'església de Sant Sadurní de Collsabadell fet per l'arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, amb el consentiment dels canonges de la seu de Barcelona, a Arnau Guillem i la seva esposa Filipensa i llur fill Bernat, a cens anyal d'un sexter de forment bo, mesura de Granollers, pagador en la festa de la Mare de Déu d'agost i un porc canonical per Sant Andreu, i que un terç del delme sigui per al prevere d'aquella església.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACB. Lib. III Antiq. fol. 46, núm. 130.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 302-303, núm. 1344.

Sit notum cunctis qualiter ego Ollegarius nutu Dei tarrachonensis archiepiscopus et omnis clerus barchinonensis damus tibi Arnallo Guillelmi et uxori tue Philipense et filio tuo Bernardo duas partes decimarum ecclesie Sancti Saturnini Collis de Sabadel tali quidem modo eas vobis damus ut annuatim donetis canonice nostre per census et nobis et successoribus nostris unum sestarium boni et purgati frumenti ad mensuram mercati de Granoiariis in festivitate Sancte Marie mediantis augusti et unum porcum canonicalem in festivitate Sancti Andree et terciam partem predictarum decimarum que iamdicte ecclesie presbitero pertinet dimitatis. Et in predictas duas partes de quibus iamdictum census nobis facitis nullum seniore vel senioraticum faciatis vel aclametis nisi nos vel successores nostros. Et predictas decimas cum aliquo non impediatis sed post obitum vestrum sine omni impedimento et calumpnia

84. Notació posterior al marge esquerre: anno Domini 1125.

libere et quiete ad predictam canonicam nostram et ad nos sive ad successores nostros predictae decime revertantur in concusso iure possidente secure. Predictum vero censum nisi ad constitutum terminum dederitis transactis ·XV· diebus in duplum nobis eum dabit. Siquis contra hanc donationis cartam venerit vel veneritis ad inrumpendum emendet nobis hoc in triplum et infra maneat firmum.

Actum est hoc ·VII· idus novembris anno ·XVIII· regni Ledoico rege
Ollegarius archiepiscopus SS.
S+num Petri Bernardi qui hoc scripsit die et anno quo supra.

13

1125, (circa).

Carta d'Oleguer al bisbe de Vic, Ramon, referent a una consulta que aquest li va fer sobre la conveniència de permetre professar un jove que, per accident, n'occi un altre quan era nen.

O: Original no localitzat o perdut.

Publ. Aguirre, *Concil. Hispanie...*, III, 340.

Publ. PL. 172, col. 1359-1360

Transcripció ex PL.

Ollegarius dei grati Tarrachonensis episcopus, venerabili fratri Raimundo ausonensi episcopo, salutem.

De iuvene illo super quo me consuluistis ut vobis consulerem, qui puer puerum ludens ludentem impedit ad casum quod caput frangeretur, hoc nobis respondendum videtur. Quoniam ille vulneratus postmodum, ut fertis convaluit, et post dies multos in languorem recidens defunctus est, rem quidem dubiam certa determinare sententia minime possumus. Ambiguum namque videtur, utrum ex occasione vulneris aut ex incuria, aut ex aliquo, ut assolet, accidenti recidivus, eum languor oppresserit. Erum quoniam beati Agustini et aliorum doctorum consilia nos edocet talia incerta in meliorem semper partem interpretari debere, de confidentia Dei, cuius misericordia melior est super vitas, presumentes, hunc bone indolis iuvenem laudamus in Ecclesia Dei as minores gradus posse provehi. Si vero laudabilis vita et honesta morum conversatio cum etate proficiens, ipsum canonico tempore acceptabilem commendaverit, sacros nihilominus gradus mediante Dei gratia sortiri poterit.

Ollegarius archiepiscopi subscripsi.

Raimundus Dei gratia, Ausonensis episcopus.

10 març 1126. (VI idus marcii anno Dominice Incarnationis CXV post millesimum).⁸⁵

Reunió mantinguda entre Oleguer, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, i els bisbes Ramon d'Osona i Berenguer de Girona i diversos abats i magnats, en presència del comte Ramon Berenguer III i el seu fill per tractar de la comuna utilitat de la terra.

O: Original no localitzat o perdut

A: ACB. Lib. I Antiq. fol. 105, núm. 256.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 273-274, núm. 1281.

Mansi, XXI, 341.

Transcripció ex A.

⁸⁶Anno Dominice Incarnationis ·C·XV post millesimo ·VI· idus marcii convenerunt in unum venerabilis vir Ollegarius tarragonensis archiepiscopus et Raimundus ausonensis et Berengarius gerundensis episcopi et abbates terre et magnates quamplurimi in palatio barchinonensi in presencia domni Raimundi barchinonensis comitis et marchionis et filii eius Raimundi ad tractandum de comuni utilitati ipsius terre. Constituetur namque predicti episcopi cum ceteris magnatibus ut ab ipsa die et deinceps ullus utriusque sexus homo ecclesiam aut mansiones que in circuitu ecclesie sunt aut erunt usque⁸⁷ ad ·XXX· passus non invadat aut infringat nisi episcopi aut canonici quibus illa ecclesia subiecta fuerit propter suum censum aut propter hominem hinc eiciendum excommunicatum. Ecclesias autem illas in hac defensione non posuere in quibus castella constructa sunt. Eas vero ecclesias in quibus raptores vel fures predam vel furto congregaverint vel malefaciendo exierint aut illic redierint tam diu salvas esse iubemus donec querimonia male facti aut proprium episcopum aut ad sedem vicensem prius perveniat. Si autem illi predones aut fures precepto episcopi et canonicorum vicensis sedis iusticiam facere noluerit aut distulerit tunc auctoritate predictae sedis episcopi et canonicorum habeatur illa ecclesia absque munitione. Ille autem homo qui aliter ecclesiam invaserit aut eaque in circuitu eius sive usque ad ·XXX· passus irruperit summam sexcentorum solidorum pro sacrilegium compositione emendet. Et tamdiu excommunicetur quosque digne satisfaciatur. Si quis tamen intra ipsum cimiterium alodium proprium habuerit et eo pacto illud ecclesie dederit ut habeat inde ecclesia annum censum pro salvitate in qua episcopus eum posuit. Reservata sibi sua proprietate poterit ipse homo in

85. 1115; data errònia, aleshores Oleguer no era encara arquebisbe de Tarragona. Corregida per Mansi (XXI, p. 341).

86. Notació posterior al marge esquerre: 1115.

87. Notació posterior part superior dreta: *De immunitie ecclesiarum*.

ipso suo alodio dstringere hominem suum vel feminam de sua iusticia cum opus fuerit. Item placuit ut clericis qui arma non portaverint aut monachos seu sacrimoniales sive ceteras mulieres aut eos qui cum eis ierint aut fuerint si arma non tulerint ullus homo non invadat neque aliquam eis iniuria facere presumat. Comunia vero canonicorum vel monachorum ullus hoc non infringat aut inde non aliquid diripiat. Similiter confirmaverunt predicti episcopi et principes et ullus homo in isto espatium predicta non faciat de equabus vel pullis earum et ut mones negotiatores qui causa mercandi vadunt per terram vel ad forum et omnes qui vadunt ad molendinum causa molendi cum omnibus suis rebus in hac pacis securitate cum ipsis bestiis et honeribus suis constituere boves autem et omnes alias bestias aregas cum toto suo aper et cum ipso aratore qui inde araverit vel pascuis eas duxerit vel custodierit cum ipso semente qui in eadem pace nichilominus posuerunt. Nullus homo audeat incendere domum vel res alterius nisi sicut scriptum est pro necessitate iusticie cum consilio ipsius episcopi. Quod si aliter presumpserit sententiam que super hoc a romano pontifice promulgata est subeat et donec hoc faciat sit excommunicatus et abhominatus (sic) ab omnibus fidelibus. Quicumque enim hanc pacem quam prediximus infregerit et illi cui eam infregerit infra ·XV· dies in simplum non emendaverit si dies ·XV· transierint in duplo componat. Quam duplicationem habeat episcopus ipse qui eam redirigere fecerit. Predictus quoque venerabilis comes cum filio suo Raimundo cum consensu et aclamatione magnatum et nobilium virorum ipsi et omnes qui in ecclesiis aliquid requirebant dimiserunt in potestate archiepiscopi et predictorum episcoporum omnes ecclesias cum alodiis et oblationibus et defunctionibus suis que meo habent vel habere debent vel in antea eis iuste concessa fuerit clericis quoque et eorum bona et capellanias et omne donatione ecclesiarum ut ipse archiepiscopus et episcopi habeant et omnia libere et disponant ea in emendacito suo secundum canones ad honorem Dei et ipsius ecclesie. Cimiteria quoque dimiserunt eis libera excepto hoc quod suprascriptum est si forte aliquis habuerit ibi alodium suum proprium quod non erit in ipsa salvitare nisi annum censum ipsi reddierit ecclesie. In parte autem decimarum quam ecclesie habent ipsi clerici ponant homines suos qui requirant et accipiant ipsam partem libere ad opus ecclesie sicut et decimarum laicorum accipiunt suas. Pro illis autem decimis quas laici adhuc sibi retinent faciant omnibus per ·XXX· dies super sarracenos quando suos episcopus eis mandaverit. Si clericus tenuerit aliqua alodia servicialia a laico et ipse laicus voluerit amicabilem dimittere habeat ea. Sui atque recuperet sibi dum modo ut laica persona nullatenus habeat aliquam donationem super ecclesiasticam personam vel cetera bona eius.

15

22 abril 1126. (X kalendas maii anno ab Incarnatione Dominice CXXVI post millesimo).

Donació feta per Oleguer, arquebisbe metropolità de Tarragona. a Déu i la Canonja de la seu de Barcelona de les cases que té dins els

murs de la ciutat de Barcelona i que pel donador té i habita Ramon Arnau Pistor. També dóna el forn i les seves pertinences prop de les cases d'Arnau Adalls com li foren donades per Berenguer Bernat.

O: ACB, Perg. Caixa Sant Oleguer, núm. 10 (1126)

A: ACB, Lib. I Antiq. fol. 101, núm. 245.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 303, núm. 1346.

Transcripció ex O.

Cunctis fidelibus pateat quod ego Ollegarius, Dei Gratia Tarrachonensis metropolis archiepiscopus, dono Deo et barchinonensi kanonice domos meas quas habeo infra menia civitatis Barchinone illas videlicet quas Raimundus Arnalli Pistor tenet et habitat per me. Iterum dono iamdicte kanonice furnum cum suis pertinentiis qui est iuxta domos Arnalli Adalis cum operatoriis que sunt super ipsum ferregenalem cum eorum pertinentiis sicut dimisit michi⁸⁸ Berengarius Bernardi in suo testamento post mortem uxoris sue. Hanc autem donationem quam facio propter Deum et remedium anime mee eo pacto ut nullus possit inde aliquid sustrahere a iure prephate kanonice et possessione neque per donum neque per aliquam alienationem siquis in posterum disrumpere temptaverit donec emendet se sub anatemate esse cognoscat.

Actum est hoc ·X· kalendas maii anno incarnationis Dominice ·C·XX·VI· post millesimo.

Ollegarius Dei Gratia tarraconensis archiepiscopus SS. S+ Petri diaconi. S+ Petri primicherii et sascriscrinii. S+ Rogerius levita SS. S+num Raimundi subdiaconi. S+num. Mironi presbiteri. Si+num Martini Petit. S+num Petri Ottonis. S+num Martinus Urucie. S+num. Petrus Marcucii. S+num. Iohanis Arnalli.

S+num Petri Bernardi [clerici⁸⁹] qui hoc scripsit die et anno quo supra.

16

22 abril 1126. (X kalendas maii anno XVIII regnante Lodoico rege).

Donació feta per Mir, sacerdot i clergue de l'Església de Barcelona, a Déu i la Canonja de la seu de Barcelona, d'un alou situat dins els termes de Terrassa, a la parròquia de Sant Julià d'Altura. Oleguer, arquebisbe de Tarragona, signa entre els testimonis.

O: ACB, Perg. Caixa Sant Oleguer, núm. 11 (1127).

A: ACB, Lib. III Antiq. fol. 136, núm. 354.

88. B: *mihi*.

89. O: *interliniat*.

Mas, *Notes...*, X, pàg. 303-304, núm. 1347.

Transcripció ex O.

Cunctorum memorie innotescat qualiter ego Miro, sacer barchinonensis ecclesie clericus dono Deo et barchinonensi kanonice alodium meum proprium et francum quod habeo infra fines Terracie in parroechia Sancti Iuliani de Altura in loco que dicitur ad ipsos Prads. Sunt autem hec omnia terras et vineas cultas et eremas cum ruviris et olivariis et ceterorum generum arboribus et mansos cum triliis et viridariis et aquis cum earum meatibus. Terminantur autem hec omnia ab oriente in via publica que tendit de Mata de Pera ad forum Sabatelli vel ubique et in alodiis de Riba Taiada. De meridie in alodio quod fuit Seniofredi Aduulfi et filiorum vel heredum eius et in alodio quod nunc est Geraldi Guillelmi in torrente que dicitur Punera et in mansiones que dicuntur Buadela et in via que descendit ab Egara ad iamdictum forum. Ab occiduo in eadem iamdicta via et in torrente prelibato de Punera. De circio in alodio quod fuit Iohannis Olibani et Sancti Iuliani sive Guillelmi Guadamiri qui fuit condam sive in alodiis de Riba Taiada. Quantum infra hos terminos ego habeo vel habere debeo excepta una fascia terre Sancti Laurentii que est infra iamdictum alodium cetera omnia sicut a prescriptis terminis terminantur totum ad integrum dono Deo et iamdicte kanonice ob remedium anime mee et parentum meorum tali pacto ut nepos meus Brunet teneat hec omnia in vita sua per iam dictam kanonicam tribuatque ei annuatim pro censu et recognitione istius alodii quartarium unum olei in initio quadragesime et ut ipsi kanonici adiuvet eum tenere et defendere iamdicta omnia sicut et sibi. Advenerunt autem michi hec omnia paterna et materna hereditate. Simili modo dono prescripte kanonice et iamdicto meo nepoti omnem meam hereditatem quem habeo vel habere debeo in alodiis que fuerunt avii mei Cherucii de ipsos Pelacs et de uxore eius que michi contingunt materna hereditate. Supranominata quoque omnia tam ea que a paterno quamque a materno genere michi provenenerut iam sepe dicte kanonice et meo nepoti dono sicut suprascriptum est ut habeat et possideat in vita sua nec liceat ei aliquid exinde dare vel alienare vel dominum aliud proclamare nisi barchinonenses kanonicorum. Post obitum vero suum iamdicta omnia revertantur in iure et possessione sepe dicte kanonice sine aliquo obstaculo. Et si quis ei in posterum disrumpere temptaverit in duplo componat.

Actum est hoc ·X· kalendas maii anno ·XVIII· regnante Ledoico rege.

S+num Mironi presbiteri qui hanc carta donationis scribere iussit propriis manibus firmavit testes firmare rogavi.

Ollegarius Dei Gratia tarraconensis archiepiscopus. Sig+num Petrus sacer. S+num Adalbert. S+num Mir Sendre.

S+num Petri Bernardi qui hoc scripsit die et anno quo supra.

17

18 maig 1126. (XV kalendas iunii anno Dominice Incarnationis MCXXVI post millesimum).

Donació feta per Ardenci, canonge de la Santa Creu i Santa Eulàlia de Barcelona, a Déu i l'altar del Sant Sepulcre en la seu de Barcelona, d'un alou consistent en dues mujades de vinya que té Guillem Sunyer pel donador sobre l'aqüeducte de Barcelona. També dóna tres petites peces de terra sota el dit aqüeducte que per ell tenen els fills de Ramon Macellari, prop del lloc que anomenen Pereio. Oleguer, arquebisbe de Tarragona, signa entre els testimonis.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACB. Lib. I Antiq. fol. 185, núm. 497.

Mas, *Notes ...*, X, pàg. 305, núm. 1351.

18

15 juliol 1126. (Idus iulii anno XVIII regni regis Lodoici).

Donació feta per Mir Ricolf a Déu i l'església de la Santa Creu i Santa Eulàlia de Barcelona i a Oleguer, arquebisbe de Tarragona i bisbe de Barcelona, i tots els seus successors, de tots els drets que té al molí de sota de la vila de Mollet i, a més, d'una peça de terra a les Planes.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACB. Lib. IV Antiq. fol. 195, núm. 450.

Mas, *Notes ...*, X, pàg. 307, núm. 1353.

Transcripció ex A.

19

18 juliol 1126. (XV kalendas augusti anno XVIII regni regis Lodoici).

Establiment d'un molí amb les seves pertinences a la parròquia de Mollet i d'una peça de terra a les Planes fet per Oleguer, arquebisbe

de Tarragona i bisbe de Barcelona, amb el consentiment dels canonges de la seu de Barcelona, a Mir Ricolf a canvi d'un quarter d'oli anyal.

O: Original no localitzat o perdut.

A: ACB. Lib. IV Antiq. fol. 196, núm. 451.

Mas, *Notes ...*, X, pàg. 307, núm. 1354.

Transcripció ex A.

Notum sit omnibus hominibus qualiter ego Ollegarius Gratia Dei tarrachonensis archiepiscopus cum barchinonensium canonicorum conventu michi subdito dono tibi Miro Riculfi alodium nostrum proprium molendinum videlicet cum medietate de clauso in quo ipsum molendinum est cum rego et capud rego et resclosario et exaguadors et trestoledors et glebarios et unam petiam terre ad ipsas Planas que advenerunt nostre matri ecclesie ob collatione fidelium in parrochia de Moled. Tali namque conditione hec tibi damus ut in vita tua teneas et possideas ea per nostrum benefitium et dones nobis per unumquemque annum unum quartarium olei in capite ieiunii et non sit tibi licitum hoc quod tibi damus alienare impignorare vel aliquod impedimentum ibi facere cum aliquo homine vel femina et post obitum tuum solide et libere et absque ulla contrarietate cum omni melioratione et augmento quilibet ibi factum fuerit revertantur in ius et proprietatem nostre matris ecclesie. Interim retinemus ibi aquam ad irrigandam terram nostra quam sub ipso rego habemus cum opus fuerit. Hanc itaque donationis et conventionis paginam siquis autem disrumpere temptaverit componat ei hec omnia in duplum ipsa conditione salva permanente.

Actum est hoc ·XVII· kalendas augusti anno ·XVIII· regni regis Lodoici.

Ollegarius Dei Gratia tarrachonensis archiepiscopo SS. S+ Petri archilevite. S+ Petri primicherii. S+ Berengarii canonici.

20

21 juliol 1126. (XII kalendas augusti Indiccione IV. Incarnationis Dominicæ anno MCXXVI. Pontificatus autem D. Honorii Papæ II anno II).

Concili de Roma en què es restitueix l'arquebisbat de Còrsega. S'esmenta a Oleguer com a absent d'aquest concili.

Publ. Ughelli, *Italia Sacra*, III, 43.

Publ. Mansi, XXI, 343.

